

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України за матеріалами Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради»

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС. 020037.01.05.00

Виконав: студент II курсу, група ФБСм-22-1 _____ Дмитро ГРИШАК
Підпис, дата Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. техн. наук, доцент _____ Ірина ФОРКУН
Підпис, дата Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____
Підпис, дата Ім'я ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор _____ Ніла ХРУЩ
Підпис, дата Ім'я ПРІЗВИЩЕ

_____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні основи управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України	9
1.1 Економічна сутність, інституційно-правові засади та політика управління фінансовим забезпеченням закладів освіти	9
1.2 Концептуальні основи управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України	18
2 Формування аналітичного підґрунтя управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України	27
2.1 Аналітична оцінка управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України в 2020–2022 р.р.	27
2.2 Загальна характеристика та оцінка управління фінансовим забезпеченням Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020–2022 р.р.	37
3 Напрями вдосконалення управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану	52
Висновки	64
Список використаних джерел	67
Додатки	73

Вступ

На сучасному етапі державотворення освіта належить до основних соціокультурних потреб громадян, є передумовою зростання доходів і забезпечення належного життєвого рівня окремої особистості, сприяє підвищенню якості робочої сили (кваліфікації та особистісних якостей працівників) та стає чинником конкурентоздатності та прискореного соціально-економічного розвитку держави.

В Україні здобуття освіти є базовою державною соціальною гарантією, а інноваційні підходи до розвитку освіти і науки є пріоритетом для всіх розвинених країн, який закладає підґрунтя суспільного розвитку, сприяє розбудові сучасної економіки та задоволенню базових особистісних потреб громадян. «Власне, розвиток освіти відіграє важливу роль у процесі здобуття, вдосконалення і трансляції набутих компетентностей [Констан].

В умовах євроінтеграції України існує потреба в реформуванні системи освіти, підвищення якості та доступності освітніх послуг, підтримки конкурентоспроможності закладів освіти на вітчизняному та світовому ринках освітніх послуг, їх належному фінансуванню. Актуальність даної проблематики підсилюється ще й тим, що уже сьогодні ми маємо формувати свідомих громадян, які будуть конкурентоздатними на ринку та готові відбудовувати Україну після нашої перемоги.

А тому удосконалення економічних механізмів функціонування вітчизняної освіти є одним із основних стратегічних напрямків державної освітньої політики, а вирішення його передбачається шляхом впровадження сучасних моделей фінансування, залучення нових джерел матеріальних та інтелектуальних ресурсів задля забезпечення високої якості та доступності освіти для її потенційних здобувачів.

Дослідження базових основ фінансування системи освіти України ґрунтується на загальноприйнятих науково-теоретичних засадах. Проблемам

її оптимізації присвячено достатньо наукових праць вітчизняних а зарубіжних авторів, зокрема: Білінець М. [2], Ватаманюк-Зелінська У. [4], Котеньова О. [10], Лисяк Л. [12], Мокін Б. [18], Ногас Н. [20], Пірус В. [22], Ткаченко В. [37], Лондар С. [38], Немченко С. [39], Шофолова Н. [42], Юрченко А. [44] та ін.

Однак в сучасних умовах реалізації Європейського вектору розвитку і одночасно повномасштабної війни росії проти України існує необхідність удосконалення фінансового забезпечення розвитку освіти, що актуалізує необхідність подальших наукових розвідок.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних і науково-методичних положень, розробка і обґрунтування практичних рекомендацій щодо управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану.

Для досягнення окресленої мети в кваліфікаційній роботі визначені наступні завдання:

- дослідити економічну сутність, інституційно-правові засади та політику управління фінансовим забезпеченням закладів освіти;
- визначити концептуальні основи управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України;
- здійснити аналітичну оцінку управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України в 2020–2022 р.р.;
- дати загальну характеристику та здійснити оцінку управління фінансовим забезпеченням Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020–2022 р.р.;
- визначити напрями вдосконалення управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовим забезпеченням закладів освіти.

Предметом дослідження є науково-теоретичні основи, методичні підходи та практичні аспекти управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети та вирішення сформульованих завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи економічних досліджень, статистичні та економіко-математичні методи аналізу. Зокрема: монографічний – для дослідження, аналізу та систематизації теоретичних положень; аналізу, синтезу та групування – для вивчення стану і тенденцій розвитку фінансового забезпечення закладів освіти, діалектичний і абстрактно-логічний – для виявлення логічних взаємозв'язків між складовими процесу фінансування; графічний – для наочної демонстрації фінансово-економічних показників; логічного узагальнення – для обґрунтування напрямів вдосконалення управління фінансовим забезпеченням закладів освіти.

Інформаційну основу дослідження є законодавчі і нормативно-правові акти України, офіційна інформація Держстату, Міністерства освіти України та Міністерства фінансів України, праці вітчизняних та зарубіжних науковців за даним напрямком дослідження, офіційна інформація оприлюднена на сайтах в мережі Інтернет, фінансова звітність Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці та обґрунтуванні теоретичних і методичних положень, які забезпечують оцінку рівня управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану. При цьому отримано такі наукові результати:

дістали подальшого розвитку:

- складові концептуальної моделі управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України, які подано як єдиний комплекс, що

має чітко визначенні мету, завдання, об'єкт, предмет, суб'єкти управлінської діяльності, принципи, методи, джерела, форми управління;

- модель управління інноваційним розвитком закладу освіти в умовах його автономії, яка дозволяє на основі системного підходу до стратегічного планування та впровадження інновацій швидко моделювати освітні та управлінські аспекти розвитку, прогнозувати та досягати результати діяльності.

удосконалено:

- концептуальні засади державних пріоритетів у фінансуванні закладів освіти, реалізація яких повинна передбачати: впровадження конкурсних принципів розподілу фінансових ресурсів між закладами освіти; розширення джерел фінансування коштами, отриманими як дохід від використання інтелектуальних та матеріально-технічних ресурсів; розширення фінансових можливостей за рахунок запровадження фінансової автономії та надання додаткових платних освітніх послуг.

Запропоновані в роботі теоретичні узагальнення, рекомендації і пропозиції мають практичну значущість, що створює передумови для раціонального використання фінансових ресурсів і сприяє зміцненню фінансового стану закладу освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти регулювання національної економіки та стратегічні пріоритети підприємницької, торговельної та біржової діяльності за умов євроінтеграції» (м. Хмельницький, 10-11.11.2023р.).

Структура та обсяг роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 73 сторінки, що містять 9 таблиць та 9 рисунків. Список використаних джерел нараховує 46 найменувань.

1 Теоретичні основи управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України

1.1 Економічна сутність, інституційно-правові засади та політика управління фінансовим забезпеченням закладів освіти

Освіта є тим інструментом, який дає людям знання, компетентності, інформацію, дозволяє знати свої права і обов'язки щодо сім'ї, суспільства, нації. Освіта збагачує світогляд, розширює можливості здійснення боротьби з несправедливістю, корупцією, насильством та безліччю інших неприємних моментів в житті суспільства.

Освіта розвиває прогресивні погляди на життя і забезпечує процес швидкого розвитку нації. Людям потрібна хороша якісна освіта, щоб мати можливість вижити та конкурувати на вітчизняному та міжнародному ринках праці, задовольнити власні потреби та потреби родини на належному рівні.

Згідно Закону України «Про освіту» «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [31].

Метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу

Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [31].

Стаття 53 Конституції України та стаття 3 ЗУ «Про освіту» декларують право кожного громадянина на якісну та доступну освіту впродовж всього життя «незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак» [9, 31]. Згідно Конституції повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність та безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних та комунальних закладах освіти; «розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам» [9]. На конкурсній основі громадяни України мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних та комунальних закладах освіти. Громадянам з національних меншин, відповідно до Конституції гарантується право на навчання «рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства» [31].

Сучасна система освіти України є сукупністю закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, рівнів освіти, ступенів освіти, кваліфікацій, стандартів освіти, освітніх програм, ліцензійних умов, учасників освітнього процесу, органів управління в системі освіти, а також нормативно-правових актів, які регулюють відносини між ними. Структура сучасної системи освіти України подана на рисунку 1.1.

Заклад освіти – це «юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність» [31].

Рисунок 1.1 - Система закладів освіти України

Джерело: складено автором на основі [23, 25, 31-34]

Весь набір чинників, що впливають на розвиток освіти України та її інноваційний вектор, можна об'єднати у дві класифікаційні групи: фактори внутрішнього і зовнішнього впливу.

Зовнішні фактори впливу доцільно систематизувати за такими підгрупами [22]:

- фінансово-економічні – визначаються макроекономічною ситуацією в країні, рівнем розвитку економіки та інноваційності процесів, галузевою кон'юнктурою, станом розвитку фінансового ринку, обсягом державних видатків на освіту та недержавних інструментів фінансування освіти, рівнем розвитку ринку освітніх послуг, рівнем фінансування інноваційних проєктів;

- техніко-технологічні – пов'язані з розвитком техніки, технологій та інструментів, які використовуються як під час управління закладами освіти, так і під час організації освітнього процесу і включають рівень інформаційно-технологічної інфраструктури, рівень науково-технічних досліджень, розробку державних інноваційних програм та проєктів у науково-технічній галузі;

- організаційно-правові – включають законодавче та нормативно-правове забезпечення освіти, норми і стандарти в галузі освіти, нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності, захист права інтелектуальної власності, авторські та пов'язані з ними майнові та моральні інтереси;

- політичні – включають загальнополітичний клімат та політичний курс країни, регуляторну діяльність уряду, державну політику у сфері освіти та інноваційної діяльності;

- демографічні – включають чисельність населення та його віковий склад, рівень народжуваності, урбанізації, міграції, територіальне розміщення населення, рівень освіти та доходів населення;

- соціокультурні - відображають погляди, цінності, норми поведінки людей, менталітет, які впливають як на гармонійний розвиток особистості так і на прийняття управлінських рішень.

Внутрішні фактори впливу доцільно систематизувати за такими підгрупами [22]:

- фінансово-економічні - відображають економічний розвиток закладу освіти, ефективність їх господарської діяльності, характеризують фінансову систему і гнучкість, джерела фінансування діяльності та розвитку, обсяг фінансування інноваційних проєктів, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;

- організаційно-правові - включають організаційну структуру закладу освіти, норми, правила, процедури реалізації освітнього процесу, розподіл прав і відповідальності між учасниками освітнього процесу, ієрархію підпорядкованості тощо;

- науково-технологічні - включають швидкість оновлення знань у сфері діяльності закладу освіти, зміну освітніх технологій, обов'язкові витрати на НДР, дослідження в сфері методології викладання, поточну модернізацію інформаційно-технічних засобів навчання;

- управлінські - характеризують структуру та ефективність системи управління закладом освіти, систему прогнозування, стратегічного і поточного планування;

- кадрові - включають якість педагогічних та науково-педагогічних працівників, їх особистісні якості, амбіції, креативність, наявність спільних інтересів, вміння працювати в колективі, правильно самоорганізовуватися тощо. Міжособистісні відносини об'єктивно проявляються в характері та способах взаємних впливів і відіграють важливу роль як фактор впливу розвиток та інноваційність закладу освіти, оскільки дозволяють максимально ефективно використовувати індивідуальні можливості працівників.

«Процес управління освітою - це діяльність об'єднаних у певну структуру суб'єктів управління, спрямована на досягнення мети управління шляхом реалізації певних функцій і застосування відповідних принципів і методів управління. Сутністю процесу управління є вплив на систему

освіти, який характеризується цілеспрямованістю, організаційною діяльністю, регулюванням, аналітичною роботою» [39].

Управління закладами освіти в сучасних умовах викликів характеризується постійним спостереженням, виявленням і локалізацією проблемних явищ, які відбуваються в освітньому середовищі закладу освіти; попередження кризових ситуацій; уміння визначати ресурси, необхідні для стабілізації діяльності закладу освіти.

До органів управління у сфері освіти належать:

- Кабінет Міністрів України (КМУ) - колегіальний, вищий орган виконавчої влади України, який в міру наданих йому повноважень здійснює забезпечення конституційного права кожної особи на освіту; забезпечує проведення державної освітньої політики і затверджує стратегію розвитку освіти України; розробляє, затверджує і виконує державні цільові програми у сфері освіти; забезпечує рівні умови розвитку закладів освіти незалежно від форм власності; визначає порядок формування і розподілу освітніх субвенцій; затверджує перелік галузей знань та спеціальностей для підготовки фахівців на всіх рівнях освіти; затверджує ліцензійні умови провадження освітньої діяльності; затверджує індикатори оцінки стану освіти загалом в Україні та в регіонах; здійснює інші повноваження, що передбачені законом;

Міністерство освіти і науки України (МОНУ) - центральний орган виконавчої влади (ЦОВВ), діяльність якого спрямовується і координується КМУ. МОН є головним органом в системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування і реалізує державну політику в сферах освіти та науки, зокрема наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, установ та організацій, підприємств, які надають послуги у сфері освіти чи провадять іншу діяльність, пов'язану із наданням таких послуг, незалежно від їх форми

власності і підпорядкування. Акти МОНУ у сфері освіти та науки, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими до виконання державними органами, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади освіти незалежно від форми їх власності;

- Державна служба якості освіти України - це центральний орган виконавчої влади (ЦОВВЗ), діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра МОНУ, який реалізує державну політику з питань забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти в контексті дотримання ними чинного законодавства;

- Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) - постійно діючий колегіальний орган (КОЗ), уповноважений на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти. НАЗЯВО під час реалізації державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти взаємодіє з КМУ, МОНУ, іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади, НАНУ та національними галузевими академіями наук, органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, з науковими установами та закладами вищої освіти зарубіжних країн, іншими стейкхолдерами, а також з міжнародними організаціями в галузі вищої освіти;

- державні органи, до сфери управління яких належать заклади освіти, беруть участь у реалізації освітньої політики; розподіляють державне фінансування і стипендійний фонд закладів освіти, які перебувають у сфері їх управління; здійснюють аналіз та моніторинг якості освітньої діяльності закладів освіти, які перебувають у сфері їх управління; беруть участь в формуванні стандартів освіти.

Інституційна складова управління у сфері освіти України подана на рисунку 1.2

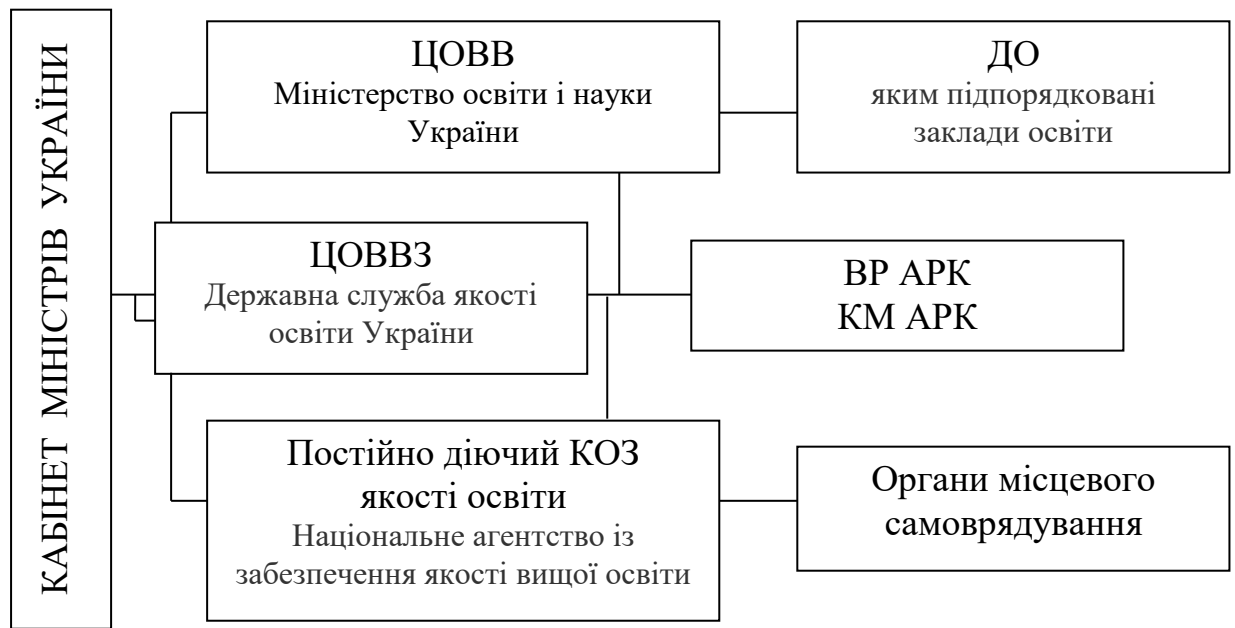

Рисунок 1.2 - Інституційна складова управління у сфері освіти України
Джерело: складено автором на основі [44]

Впродовж 2022-2023 років МОНУ «неодноразово наголошувало на формуванні актуального правового забезпечення для ефективного управління освітнім закладом в умовах воєнного часу» [10]. Чинними Законами України «Про освіту» [31], «Про вищу освіту» [23] та «Про професійну (професійно-технічну) освіту» [34], «Про повну загальну середню освіту» [32], «Про дошкільну освіту» [25], Про позашкільну освіту [33] визначено загальні правові, організаційні й економічні основи функціонування і розвитку системи освіти в Україні. Базовим документом, що гарантує впровадження децентралізації й ефективного управління загальною середньою освітою є «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [11]. Базові напрями розвитку системи вищої освіти на сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства та викликів для економіки України визначає «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» [35].

Освіта в Україні визначена державним пріоритетом, який забезпечує інноваційний, соціально-економічний та культурний розвиток суспільства, а її фінансування є «інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави» [31].

Державна політика в галузі освіти є «основою загальнодержавної політики із цілісною комплексною системою заходів державних інституцій щодо планомірного управління освітньою сферою з метою покращення її функціонування та престижності й ролі в суспільстві» [20].

Державну політику у сфері освіти України визначає Верховна Рада України, а її реалізацію здійснюють Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України, інші центральні органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування.

Формування і реалізація державної політики у сфері освіти здійснюється на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного і світового досвіду із врахуванням прогнозів, статистичних даних, індикаторів розвитку в контексті задоволення потреб людини і суспільства. Органи державної влади та управління забезпечують відкритий доступ до стратегій [35] та прогнозів розвитку освіти, інших документів стратегічного планування освіти шляхом їх оприлюднення на своїх офіційних веб-сайтах.

Стратегічні напрями державної політики в галузі освіти визначають її загальні пріоритети і завдання, спрямовані на досягнення довгострокових цілей і великомасштабний завдань у довгостроковому періоді. До таких напрямів відносяться:

- а) в контексті функціонування та розвитку освітнього процесу:
 - забезпечення інтеграції вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір;
 - трансформація традиційної парадигми освіти до віртуально-дистанційної;

- розробка і запровадження науково обґрунтованих освітніх стандартів в контексті підвищення якості освіти;

- підвищення рівня зайнятості випускників закладів освіти, що стане запорукою збереження освітнього потенціалу суспільства, запобігання зовнішній міграції висококваліфікованих фахівців та досягнення єдності фаз відтворення;

б) в контексті управління фінансовим забезпеченням:

- забезпечення фінансової стійкості як головної умови стабільності та перспективності функціонування закладу освіти як суб'єкта господарювання;

- «визначення зрозумілих та стабільних умов функціонування та взаємовідносин між суб'єктами ринку, включаючи державу» [20];

- створення вільного конкурентного середовища із рівними правами та законодавчо врегульованими правилами гри для всіх його суб'єктів;

- фінансове забезпечення умов, створення сприятливого інвестиційного клімату.

«Фінансова політика реалізується через фінансову стратегію - довготривалий курс фінансової політики, і фінансову тактику, що передбачає вирішення завдань поточного періоду і відрізняється гнучкістю та рухливістю» [42].

Розроблення та прийняття фінансової політики є важливою складовою системи управління закладу освіти, яка показує готовність закладу до фінансової відповідальності і фінансової автономії, яка надається їм чинним законодавством.

1.2 Концептуальні основи управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України

В Україні відбувається трансформація системи освіти, яка спрямована на інтеграцію освітньої діяльності із європейським освітнім середовищем із врахуванням найкращих світових практик та вимог до якості освіти.

«Одним із найбільш дієвих засобів успішної реалізації освітньої трансформації є належне використання сучасного інструментарію фінансування всіх складових освітньої системи» [38]. Фінансове забезпечення закладів освіти має забезпечити розвиток усієї системи освіти, перехід її на якісно новий рівень, який забезпечив би майбутній суспільно-економічний розвиток країни загалом.

Фінансове забезпечення закладів освіти – це джерела формування і використання фінансових ресурсів закладів освіти, необхідних для їх ефективної діяльності з метою надання якісних освітніх послуг споживачам на всіх рівнях освіти.

Фінансування освіти спрямоване на:

- забезпечення цілісного розвитку дитини, її інтелектуальних, фізичних і творчих здібностей;
- формування ключових компетентностей, які необхідні кожній сучасній людині для її успішної життєдіяльності;
- розвиток здібностей дітей і молоді в різних сферах діяльності, зокрема, здобуття ними первинних професійних компетентностей, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації, професійної діяльності, забезпечення високого рівня наукових і творчих мистецьких, професійних та загальних компетентностей, що є необхідними для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Мета фінансування закладів освіти - забезпечення необхідних умов для якісного здобуття освіти на всіх рівнях освіти в обсязі, необхідному для

досягнення результатів навчання та відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством, відповідним стандартом вищої освіти, договором про надання освітніх послуг.

Суб'єктами освітньої діяльності є фізичні або юридичні особи (заклади освіти, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання), які провадять освітню діяльність.

Об'єктами в системі фінансування закладів освіти є фінансові відносини та фінансові потоки які спрямовуються на забезпечення освітньої діяльності та освітніх послуг.

Фінансування закладів освіти є досить складним і багатогранним процесом, який реалізується з використанням принципів:

- цілеспрямованості – передбачає, що фінансування закладів освіти здійснюється на основі визначених цілей і завдань, які мають бути досягнені протягом певного періоду;

- самостійності – заклади освіти і освітні установи є академічно і фінансово автономними;

- цільового використання – кошти використовуються лише на цілі, визначені планами та програмами;

- збалансованості – витрати закладів освіти мають відповідати їх доходам;

- ефективності і результативності – отримання максимальних результатів за мінімального залучення ресурсів;

- обґрунтованості – фінансування закладів освіти здійснюється на основі певних показників (кількості здобувачів освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників, тощо);

- диверсифікації та єдності фінансування, що «зумовлені неможливістю держави забезпечити рівний доступ до вищої освіти всім бажаючим, тому поряд із державним фінансуванням з'явилося недержавне, що включає фінансування корпоративним сектором, благодійні внески і подарунки та плату за навчання» [2].

В Україні дані принципи в повній мірі не реалізуються на практиці, хоча вони чітко визначені в законодавстві. Щодо цілеспрямованості, то фінансування закладів освіти здійснюється відповідно до кошторису, а цілі і завдання, які визначаються у бюджетних програмах, на практиці є досить простими і направлені на підготовку певної чисельності здобувачів. Щодо самостійності закладів освіти, то їх організаційна і фінансова автономія дещо обмежена, оскільки вони є бюджетними установами, які здійснюють витрачання коштів за конкретними планами, і навіть власні надходження мають витратити за затвердженими у кошторисі статтями. Ефективність та результативність фінансування закладів освіти реалізується за рейтинговими показниками, що є стимулом для їх розвитку. Обґрунтованість вартості послуг, яку заклади освіти подають до відповідного центрального чи місцевого органу, дуже різниться. Диверсифікація фінансування освіти представлена вартістю платного навчання, бюджетна програма з кредитування здобуття вищої освіти обмежена.

В умовах сьогодення за рахунок бюджетних коштів більшість переважна більшість закладів освіти можуть профінансувати лише частину поточних витрат. При такій схемі фінансування питання розвитку та впровадження інноваційних технологій в освітній процес відкладається в «далеку скриньку», а тому необхідність пошуку додаткових позабюджетних джерел фінансування різних ланок освіти за рахунок розширення сфери ринкових відносин в освіті, її подальшої комерціалізації із досконалою програмою ціноутворення на ринку освітніх послуг.

Відповідно до статті 78 Закону України «Про освіту» «держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 % ВВП за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством» [31].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №796 від 27.08.2010р. [26] державні та комунальні заклади освіти мають право надавати платні освітні та інші послуги згідно встановленого переліку.

Засновники таких закладів освіти мають право затверджувати переліки додаткових платних освітніх та інших послуг, які не увійшли до переліку, затвердженого КМУ.

Загалом джерелами фінансування в закладів освіти є кошти державного та/або місцевих бюджетів, кошти засновників, фізичних осіб (батьків), інші джерела, не заборонені чинним законодавством. Джерелами фінансування закладів освіти державної форми власності є переважно кошти державного бюджету; закладів освіти, що перебувають у власності органів місцевого самоврядування - кошти відповідних місцевих бюджетів; закладів освіти приватної форми власності – кошти власників. Додатковими (позабюджетними) джерелами фінансування закладів освіти є кошти юридичних і фізичних осіб отримання як плата за надані освітні та інші послуги: плата за навчання, оренда, надходження від науково-дослідної діяльності та ін. (рисунок 1.3).

В сучасних умовах за рахунок державних джерел більшість державних та комунальних закладів освіти мають можливість профінансувати лише частину витрат на заробітну плату і нарахування на неї, частину витрат на комунальні послуги, енергоносії, стипендії здобувачам освіти та інші поточні витрати і практично обмежені в фінансуванні капітальних витрат. За такої схеми фінансування підвищення якості освітнього процесу, підготовки висококваліфікованих спеціалістів міжнародного рівня залишається під проблемним.

А тому доцільним є активне використання сучасних інструментів комерційного (недержавного, позабюджетного) фінансування освітніх програм і розширення підприємницької діяльності закладів освіти та збільшення надходжень до спеціального фонду (самофінансування), що формується за рахунок надання платних освітніх та інших послуг, виконання науково-дослідних та прикладних розробок, передачі майна в оренду, залучення благодійних внесків, грантів, дарунків тощо.

Рисунок 1.3 – Джерела та форми фінансування закладів освіти України

Джерело: складено автором на основі [8, 18, 41, 44]

«Формування джерел фінансування освіти може здійснюватися двома методами: безповоротним, або прямим (метод фінансування), і поворотним (метод кредитування)» [2].

Безповоротний метод фінансування передбачає передачу закладам освіти фінансових ресурсів на поточні і капітальні витрати в порядку прямого виділення коштів без подальшого їх повернення. В такому порядку використовуються бюджетні асигнування, власні надходження бюджетних

установ (освітні та інші платні послуги), гранти тощо. Даний метод фінансування є найстарішим й використовується досить тривалий час для покриття витрат на освіту. В економічній літературі в межах методу фінансування виділяють дві форми його реалізації – державне і комерційне (недержавне, або приватне). Сучасними моделями державного фінансування в Україні є: «ситуативне фінансування (на рівні минулого року); нормативне фінансування (з урахуванням нормативів); за результатами діяльності (на основі певних результатів)» [2].

Поворотний метод фінансування закладів освіти передбачає залучення ними коштів на принципах поверненості, платності, строковості, цільового використання у формі кредитів. Освітній кредит не є виключно фінансовим інструментом соціального характеру, а його слід розглядати з двох позицій: як різновид споживчого кредиту, і як інвестицію в людський капітал.

Зарубіжний досвід державного фінансування закладів освіти дає змогу виділити такі моделі:

- фінансування за результатами – передбачає виділення коштів за результатами роботи закладів освіти (результатами досягнень). Для неї характерною є фінансова й адміністративна автономія, однак Центральний орган виконавчої влади у даній галузі здійснює постійний моніторинг якості освіти. За результатами діяльності закладів освіти фінансуються державні та додаткові гранти;

- фінансування за видатками - передбачає фінансування видатків на основі вихідних показників (різні групи витрат (заробітна плата, нарахування на заробітну плату, комунальні послуги, предмети, матеріали, обладнання тощо); центри вартості (факультет, конкретна освітня програма тощо); види діяльності (освітня та дослідницька діяльність). В Україні використовується фінансування закладів освіти за видатками, а обсяг фінансування визначається на основі контингентів здобувачів освіт та вартості їх підготовки. Сьогодні все частіше використовується

альтернативний метод, де перевага надається якості підготовки за меншу вартість;

Рисунок 1.4 – Концептуальна модель управління фінансовим забезпеченням закладів освіти

Джерело: складено на основі [2, 46]

- договірне фінансування - передбачає фінансування закладів освіти на основі договорів між закладами освіти та державними органами влади, які за це відповідають. У межах даної моделі реалізується три варіанти її практичної реалізації: наростаючий бюджет, який передбачає фінансуванні

від досягнутого і збільшенні обсягу фінансування без прив'язки до змін індексу цін та інфляції; угода *ad hoc*, за якою формування бюджету враховує політичний вплив та лобіювання інтересів представників закладу, що свідчить про несправедливе і необґрунтоване їх фінансування; договір із фіксованим доходом - передбачає встановлення державою фіксованого відсотку від національного доходу, який спрямовується на фінансування закладів освіти і джерела фінансування.

За результатами проведеного дослідження побудуємо концептуальну модель управління фінансовим забезпеченням закладів освіти (рисунок 1.4).

Таким чином, проведене нами дослідження концептуальних засад управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в Україні свідчить, що для розв'язання проблемних питань сучасної системи освіти слід сформувати систему дієвих заходів, яка спрямована на забезпечення її ефективного розвитку. Пріоритетним завданням в цьому напрямку мають стати забезпечення належного фінансування освіти шляхом оптимізації бюджетних та позабюджетних джерел розвитку.

2 Формування аналітичного підґрунтя управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України

2.1 Аналітична оцінка управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України в 2020–2022 р.р.

«Євроінтеграційні процеси в Україні зумовили необхідність переосмислення державної політики в галузі освіти, зокрема зміни підходів до надання освітніх послуг у контексті підвищення їх якості та конкурентоспроможності в міжнародному освітньому просторі» [38]. Одним із напрямів її успішного реформування і збільшення функціональності сучасної системи освіти вбачається підвищення дієвості її фінансового механізму.

Макроекономічний фінансовий механізм є сукупністю взаємопов'язаних елементів, які функціонують у чинному правовому полі, яке обов'язково передбачає наявність державного регулювання, сформовану модель фінансового управління (формування та ефективне цільове використання фінансових ресурсів за допомогою фінансових методів, інструментів і важелів), доступні джерела фінансового забезпечення, фінансовий моніторинг і контроль (здійснення зворотного зв'язку з метою уможливлення управлінського коригування залежно від отриманого результату), взаємодіють між собою таким чином, щоб акумулювати і використовувати фінансові ресурси з метою забезпечення суспільної ефективності освітньої галузі та її розвитку в бажаному для суспільства напрямі.

Війна росії проти України привела до дестабілізації багатьох аспектів суспільного життя. Однією із найбільш уразливих галузей стала освіта, яка ще не встигла стабілізуватися після випробування пандемією COVID-19.

Перед освітніми закладами, які змушені адаптуватися до обмежень та загроз, постало завдання гарантувати безпеку, надійність і доступність освіти в досить складних умовах.

За даними Держстату, на кінець 2022 р. в Україні функціонувало 28 тис 151 заклад освіти, з них: 13 тис 875 закладів дошкільної освіти, 12 тис 976 закладів загальної середньої освіти, 670 закладів професійної (професійно-технічної) освіти, 332 заклади вищої освіти, 740 закладів фахової передвищої освіти. В порівнянні з попереднім роком по всіх типах освітніх закладів відбулося скорочення на - 2 тис 142 заклади, окрім закладів фахової передвищої освіти, кількість яких зросла на 35 одиниць. Скорочення відслідковується і в 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 1 тис 270 закладів освіти. У зазначених закладах загалом навчалось близько 5,6 млн здобувачів освіти та працювало майже 0,7 млн педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості закладів освіти та здобувачів освіти в 2020-2022 роках

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
Загальна кількість закладів освіти - усього, одиниць	31563	30293	28151	-1270	-2142
з них:					
дошкільної освіти	15335	14974	13875	-361	-1099
загальної середньої освіти	14873	13991	12976	-882	-1015
професійної (професійно-технічної) освіти	711	694	670	-17	-24
фахової передвищої освіти	129	248	283	119	35
вищої освіти	515	386	347	-129	-39
Кількість здобувачів - усього, тис. осіб	5766817	5810793	5635134	43976	-175659
з них:					
дошкільної освіти	1 151	1111	934	-40	-177
загальної середньої освіти	4211509	4230358	4041976	18849	-188382
професійної (професійно-технічної) освіти	246855	250336	236689	3481	-13647
фахової передвищої освіти	165413	282319	301765	116906	19446
вищої освіти	1141889	1046669	1053770	-95220	7101

Джерело: складено за матеріалами [5, 16]

В 2022 році найбільша кількість здобувачів навчалася в закладах загальної середньої освіти 4 млн 41 тис 976 учнів, що менше показника попереднього року на 188 тис 382 особи. В закладах вищої освіти в 2022 році нараховувалося 1 млн 53 тис 770 здобувачів, що більше показника попереднього року на 7 тис 101 здобувача.

За даними Міністерства освіти та науки України від початку повномасштабного вторгнення 3 тисячі 793 закладів освіти постраждали від бомбардувань й обстрілів, з них 365 – зруйновані вщент. «Найбільші збитки від руйнувань та пошкоджень закладів освіти - у Харківській, Донецькій, Чернігівській, Запорізькій та Київській областях» [16].

Таблиця 2.2 – Склад видатків бюджетів України на освіту за функціональною класифікацією в 2020-2022 роках

Показники	2020 р., млн грн			2021 р., млн грн			2022 р., млн грн		
	звед. бюджет	держ. бюджет	місц. бюджети	звед. бюджет	держ. бюджет	місц. бюджети	звед. бюджет	держ. бюджет	місц. бюджети
Освіта - усього, млн грн з них:	252283,1	52857,3	199425,8	312914,5	63837,1	249077,4	290758,4	58508,0	232250,4
Дошкільна освіта	37559,8	0,0	37559,8	48599,5	0,0	48599,5	40708,5	0,0	40708,5
Загальна середня освіта	122444,3	369,1	122075,2	149990,9	494,0	149496,9	145299,4	475,7	144823,7
Професійна (професійно-технічна) освіта	11515,6	392,5	11123,1	14180,4	459,8	13720,6	15500,3	484,6	15015,7
Фахова передвища та вища освіта	53403,4	44498,1	8905,3	64843,4	53795,1	11048,3	60737,4	49888,5	10848,9
Післядипломна освіта	1794,1	1066,3	727,8	1883,7	980,4	903,3	1199,5	311,4	888,1
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	11343,2	335,1	11008,1	14068,2	642,2	13426,0	12954,4	379,0	12575,4
Програми матеріального забезпечення закладів освіти	524,7	524,8	-0,1	680,5	680,5	0,0	93,4	93,3	0,1
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	1315,3	1315,3	0,0	1746,7	1746,7	0,0	1218,2	1218,2	0,0
Інші заклади та заходи у сфері освіти	12382,7	4356,1	8026,6	16921,2	5038,4	11882,8	13047,3	5657,3	7390,0

Джерело: складено за матеріалами [6, 17]

Склад видатків бюджетів України на освіту за функціональною класифікацією в 2020-2022 роках (таблиця 2.2).

З таблиці видно, що в 2020-2021 р.р. відбувається зростання видатків зведеного бюджету на освіту на 60 млрд 631,4 млн грн і склали 252 млрд 283,1 млн грн. Видатки державного бюджету в 2021 році зросли на 10 млрд 979,8 млн грн, а місцевих бюджетів – на 49 млрд 651,6 млн грн. Причиною збільшення видатків на освіту є зростання статей видатків загального фонду є впровадження реформ із децентралізації (що вплинуло на фінансування закладів освіти у нових територіальних громадах) і Нової української школи (НУШ).

Структура видатків на освіту в 2020-2022 роках подана в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Структура видатків бюджетів України на освіту за функціональною класифікацією в 2020-2022 роках

Показники	2020 р., %			2021 р., %			2022 р., %		
	звед. бюджет	держ. бюджет	місц. бюджети	звед. бюджет	держ. бюджет	місц. бюджети	звед. бюджет	держ. бюджет	місц. бюджети
Освіта - усього, млн грн з них:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Дошкільна освіта	14,9	0,0	18,8	15,5	0,0	19,5	14,0	0,0	17,5
Загальна середня освіта	48,5	0,7	61,2	47,9	0,8	60,0	50,0	0,8	62,4
Професійна (професійно-технічна) освіта	4,6	0,7	5,6	4,5	0,7	5,5	5,3	0,8	6,5
Фахова передвища та вища освіта	21,2	84,2	4,5	20,7	84,3	4,4	20,9	85,3	4,7
Післядипломна освіта	0,7	2,0	0,4	0,6	1,5	0,4	0,4	0,5	0,4
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	4,5	0,6	5,5	4,5	1,0	5,4	4,5	0,6	5,4
Програми матеріального забезпечення закладів освіти	0,2	1,0	0,0	0,2	1,1	0,0	0,0	0,2	0,0
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	0,5	2,5	0,0	0,6	2,7	0,0	0,4	2,1	0,0
Інші заклади та заходи у сфері освіти	4,9	8,2	4,0	5,4	7,9	4,8	4,5	9,7	3,2

Джерело: складено за матеріалами [6, 17]

З таблиці видно, що у видатках зведеного бюджету України 2020-2022 років найбільшу частку складають видатки на загальну середню освіту 47,9%-50,0% за рахунок фінансування освітньої субвенції; видатки на фахову передвищу та вищу освіту – 20,7%-21,2%, дошкільну освіту – 14,0%-15,5%.

Згідно зі ст. 89 Бюджетного кодексу України заклади дошкільної освіти фінансуються за рахунок видатків з бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад, інших коштів, не заборонених чинним законодавством. «Держава надає субвенцію для дітей із особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в закладах дошкільної освіти. Ці кошти використовуються для оплати додаткових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять і придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку» [3]. Загальний обсяг видатків на дошкільну освіту в 2020-2022 роках зростає з 37 млрд 559,8 млн грн до 40 млрд 708,5 млн грн, або на +3 млрд 148,7 млн грн (на +8,4%). Частка фінансування дошкільної освіти в зведеному бюджеті в досліджуваному періоді складає 15,5%-14%.

Фінансування загальної середньої освіти здійснюється з бюджетів різних рівнів, а їх загальний обсяг в досліджуваному періоді зростає з 122 млрд 444,3 млн грн до 145 млрд 299,4 млн грн, або на +22 млрд 855,1 млн грн (або на +18,7%). В структурі зведеного бюджету видатки на загальну середню освіту складають в досліджуваному періоді 47,9%-50,0%, тоді як в структурі місцевих бюджетів вони займають 60,0%-62,4%. Тобто найбільші обсяги фінансування на загальну середню освіту закріплюються за місцевими бюджетами.

Фінансування професійно-технічних закладів освіти та установ професійно-технічної освіти здійснюється у межах обсягів державного замовлення на нормативній основі за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів. Загальний обсяг фінансування професійної (професійно-технічної) освіти в 2020-2022 роках зростає з 11 млрд 515,6 млн грн до 15 млрд 500,3 млн грн, або на +3 млрд 984,7 млн грн (або на +34,6%). В структурі зведеного бюджету видатки на професійну (професійно-технічну)

освіту складають в досліджуваному періоді 4,5%-5,3%, тоді як в структурі місцевих бюджетів вони займають 5,5%-6,5%. Це пояснюється тим, що місцеві органи влади визначають потребу в кваліфікованих робітниках залежно від пріоритетних напрямів розвитку регіонів і потреб ринку праці, і відповідно спрямовують фінансування з місцевих бюджетів на їх підготовку.

Фінансування фахової передвищої та вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, зокрема шляхом надання відповідних освітніх субвенцій, а також коштів місцевих бюджетів в межах державного/регіонального замовлення на нормативній основі, а також інших джерел, не заборонених чинним законодавством. Загальний обсяг фінансування фахової передвищої та вищої освіти в 2020-2022 роках зростає з 53 млрд 403,4 млн грн до 60 млрд 737,4 млн грн, або на +7 млрд 334,0 млн грн (або на +13,7%). В структурі зведеного бюджету видатки на професійну (професійно-технічну) освіту складають в досліджуваному періоді 20,7%-21,2%, тоді як в структурі державного бюджету вони займають 84,2%-85,3%, в структурі місцевих бюджетів – 4,4%-4,7%.

Фінансування позашкільної освіти та заходів із позашкільної роботи спрямовується на розвиток здібностей у дітей та молоді в сфері освіти, науки, культури, фізичної культури та спорту, технічної й іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь та навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності. Обсяги фінансування даних заходів в 2020-2022 роках зростає з 11 млрд 343,2 млн грн до 12 млрд 954,4 млн грн, або на +1 млрд 611,2 млн грн (або на +14,2%). В структурі зведеного бюджету видатки на позашкільну освіту та заходи із позашкільної роботи складають в досліджуваному періоді стабільно 4,5%, і лєвова їх доля забезпечується за рахунок місцевих бюджетів, які в їх структурі складають 5,4%.

На програми матеріального забезпечення закладів освіти та фундаментальні і прикладні дослідження та розробки у сфері освіти виділяється всього 0,8%-0,4% видатків зведеного бюджету, що недостатньо

для реалізації великої кількості та забезпечення якості проєктів фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, що проводиться МОН.

Незадовільним також залишається фінансування матеріально-технічного забезпечення закладів та установ сфери освіти.

Слід звернути увагу на те, що відношення планових показників видатків на освіту до їх фактичних показників протягом досліджуваного періоду демонструє їх невиконання (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 - Показники виконання видатків зведеного бюджету України на освіту у 2020–2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Виконано за період, млн грн	252283,1	312914,5	290758,4
Уточнений річний план, млн грн	272448,4	331328,7	331732,6
Виконання до уточненого річного плану, %	92,6	94,4	87,6

Джерело: складено за матеріалами [6, 17]

Виконання річного плану видатків зведеного бюджету України на освіту складає в 2020 році - 92,6%, в 2021 році - 94,4%, в 2022 році – 87,6%. Причинами невиконання плану освітніх видатків в 2020-2021 роках є пандемія COVID-19, а у 2022 році – війна, яку розв’язала росія на території України, які продовжуються і до сьогодні. Доволі незрозумілим і спірним залишається наявний факт невиконання видатків на освіту в розрізі регіонів України у 2021 р., які мали наявні залишки невикористаних коштів наданої їм освітньої субвенції на кінець бюджетного періоду.

Стан фінансування освіти повною мірою впливає на забезпечення її ефективності та на якість освітніх послуг, які надаються закладами освіти. «Фінансове забезпечення зі сторони держави є одним із напрямів реалізації бюджетної політики у сфері освіти. А основним джерелом видатків на освіту в Україні є фінансові ресурси державного і місцевих бюджетів» [4]. Динаміку

частки видатків на освіту у структурі загальних видатках зведеного, державного та місцевих бюджетів України у 2020–2022 рр. подано на рисунку 2.1.

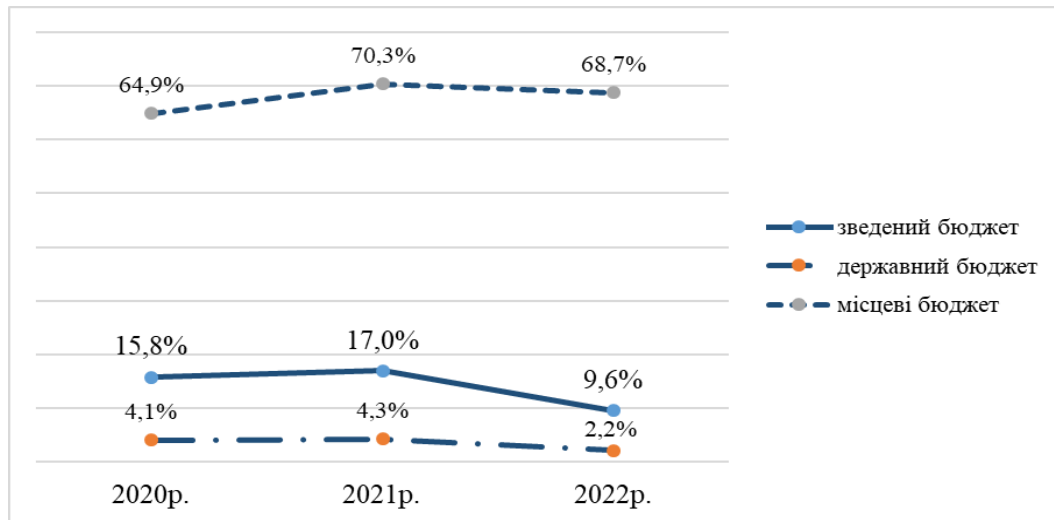

Рисунок 2.1 - Частки видатків на освіту у структурі загальних видатках зведеного, державного та місцевих бюджетів України у 2020–2022 рр.

Джерело: побудовано за матеріалами [6, 17]

Слід зазначити, що у структурі видатків бюджетів України видатки на освіту в 2020-2022 роках складають: по зведеному бюджету України – 15,8%-9,6%; по державному бюджету – 4,1%-2,2%; по місцевих бюджетах – 64,9%-68,7%.

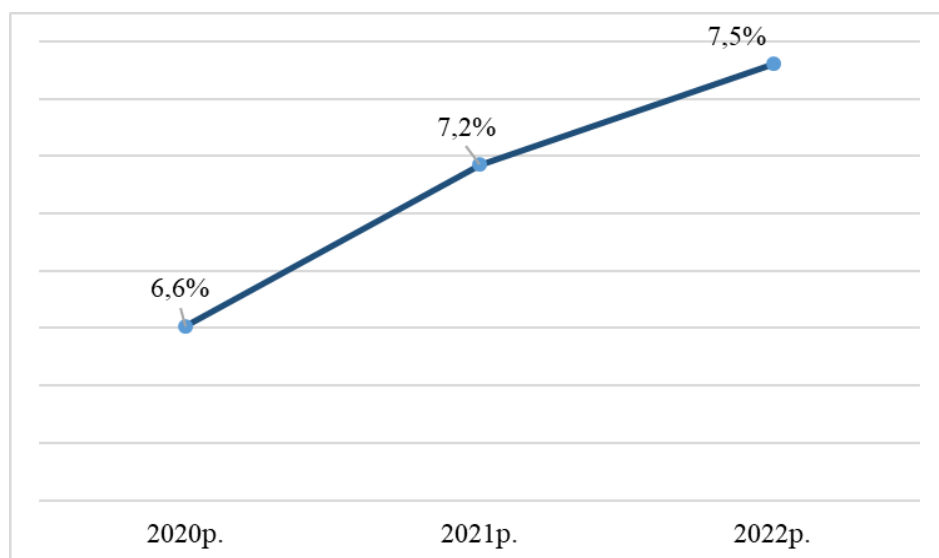

Рисунок 2.2 - Частки видатків на освіту у структурі ВВП у 2020–2022 рр.

Джерело: побудовано за матеріалами [6, 17]

З рисунку 2.2 видно, що за рахунок видатків зведеного бюджету держава забезпечує в 2021-2022 роках асигнування на освіту в розмірі 7,2%-7,5% ВВП України, що попри виклики і загрози, які стоять перед державою, освітня галузь фінансується в межах визначених ст. 78 ЗУ «Про освіту», а саме на рівні не менше ніж 7% ВВП «за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством» [31].

Таблиця 2.5 – Динаміка видатків Державного бюджету на освіту за програмною класифікацією в 2020-2022 роках

Показники	Разом, млн грн			Абсолютне відхилення, млн. грн		Темп приросту, %	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні видатки та кредитування) – усього, Зокрема:	83828,1	103749,5	97106,0	19921,4	-6643,5	23,8	-6,4
- освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	81224,4	100135,2	96651,9	18910,8	-3483,3	23,3	-3,5
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти	89,3	141,8	0,0	52,5	-141,8	58,8	-100,0
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	504,5	504,5	454,0	0,0	-50,5	0,0	-10,0
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»	1557,2	1157,5	0,0	-399,7	-1157,5	-25,7	-100,0
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми "Спроможна школа для кращих результатів"	452,8	914,7	0,0	461,9	-914,7	102,0	-100,0
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на заходи, спрямовані на боротьбу з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками під час навчального процесу у закладах загальної середньої освіти	0,0	895,8	0,0	895,8	-895,8	-	-100,0

Джерело: складено за матеріалами [6, 17]

Аналізуючи склад видатків Державного бюджету України в розрізі погромної класифікації видатків (таблиця 2.5) слід відмітити, що найбільшим за обсягом трансфертом з державного бюджету є освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам яка зростає в досліджуваному періоді з 81,2 млрд грн в 2020 році до 96,7 млрд грн в 2022 році, а її максимальне значення було в 2021 році - 100,1 млрд. грн.

Надання субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної і доступної загальної середньої освіти за програмами «Нова українська школа» та «Спроможна школа для кращих результатів», які передбачають створення сучасного освітнього простору для учнів початкових класів, які йдуть до школи та формуванням нового освітнього простору, безпечного й інклюзивного (безбар'єрного) освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Загальний обсяг видатків за даними погромами склав в 2020-2021 роках більше 2 млрд грн, тоді як в 2023 році в зв'язку із воєнними діями за даними програми було припинене фінансування. В вересні 2023 року уряд затвердив постанову «Деякі питання надання коштів спеціального фонду освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у 2023 році» [7] в якій передбачив спрямування коштів на реформу «Нова українська школа» в обсязі 473,3 млн грн, що є важливою інвестицією в одну з найуспішніших трансформацій в українській освіті задля покращення її якості. Оскільки після початку війни частина видатків на освіту переспрямовувалась на потреби ЗСУ, а тому було призупинено фінансування реформи базової середньої освіти.

Проведений аналіз фінансування освіти показав, що проблемою розвитку її основних напрямів та мережі закладів освіти в Україні є виклики, спровоковані пандемією COVID-19 та війною. Під їх тиском держава скорочує загальні видатки на освіту, спрямовуючи їх задля фінансування програм упередження та подолання наслідків COVID-19, безпекових та оборонних заходів.

Скорочення обсягів фінансового забезпечення освіти в Україні гальмує процеси підвищення якості освітніх послуг та проведення відповідних реформ у цій сфері.

Атому встановлення в системі освіти чітких та зрозумілих правил перерозподілу бюджетних коштів, вдосконалення механізмів залучення інвестицій та підвищення ефективності їх використання можуть стати драйвером реальних перетворень в освіті та вітчизняній економіці загалом.

2.2 Загальна характеристика та оцінка управління фінансовим забезпеченням Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020–2022 р.р.

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» (далі – заклад освіти) - є комунальним закладом загальної середньої освіти, засновником якого є Хмельницька міська рада. Уповноваженим органом засновника виступає Департамент освіти та науки Хмельницької міської ради. Юридична адреса закладу освіти: вулиця Тернопільська, 18/3, м. Хмельницький.

Початкова школа №4 Хмельницької міської ради забезпечує відповідний рівень загальноосвітньої підготовки учнів 1-4 класів згідно вимог Державних стандартів загальної середньої освіти.

Заклад освіти є юридичною особою, що має самостійний баланс, рахунки в установі банку, печатку, штамп, ідентифікаційний номер (код ЄДРПОУ: 36326207).

Заклад освіти є неприбутковою бюджетною організацією.

Мета діяльності закладу освіти - забезпечення реалізації права громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти відповідного рівня за умов сприятливих для фізичного і духовного розвитку,

самовиховання та соціалізації дитини, її формування як цілісної особистості та відповідального громадянина України.

Головними завданнями Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» є:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я дітей шкільного віку; формування їх як особистостей, розвиток творчих здібностей і нахилів; забезпечення соціальної адаптації і готовності продовжувати освіту; врахування особливих освітніх потреб у навчанні та вихованні кожної дитини, зокрема й дітей з особливими освітніми потребами відповідно до принципів інклюзивної освіти;

- сприяння особистісному розвитку здобувачів освіти, розвитку їх здібностей і обдарувань;

- формування компетентностей, що визначені Законом України «Про освіту» [31] та «Державним стандартом початкової освіти» [16];

- виховання відповідальних громадян України, що орієнтовані на цінності української національної культури, європейської цивілізації та з твердим наміром діяти на користь іншим людям;

- формування шанобливого ставлення до родини, поваги до народних звичаїв і традицій, державної мови, мов корінних народів та національних меншин, національних цінностей українського народу, інших народів та націй;

- забезпечення рівного доступу здобувачів до загальної освіти із врахуванням їх фізичних та інтелектуальних можливостей;

- створення передумов для соціальної адаптації та подальшої інтеграції в суспільство осіб із особливими освітніми потребами;

- створення безпечного, демократичного, ґрунтованого на довірі, інклюзивного, розвивального і мотивуючого до навчання освітнього середовища, що є сприятливим для формування відповідального громадянина України;

- раціональне та ефективне використання наявних фінансових, освітніх та природних ресурсів, оновлення матеріально-технічної і навчальної бази закладу для кращого задоволення освітніх потреб його здобувачів;

- функціонування в єдиному освітньому просторі задля реалізації індивідуальних нахилів, потреб, інтересів учасників освітнього процесу, підготовки здобувачів до подальшої освіти та трудової діяльності.

Матеріально-технічна база Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання й інші матеріальні цінності. Утримання і розвиток матеріально-технічної бази закладу освіти фінансуються за рахунок коштів засновника. Заклад освіти може також надавати додаткові, платні освітні й інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України.

Фінансова автономія Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в частині використання бюджетних асигнувань передбачає самостійне здійснення витрат в межах обсягів, затверджених кошторисами, що спрямовуються зокрема на:

- формування структури закладу освіти і його штатного розпису;
- оплату праці працівників, встановлення надбавок, доплат, винагороди, виплату матеріальної допомоги і допомоги на оздоровлення, преміювання, інших видів відзначення та стимулювання працівників;
- оплату поточного ремонту приміщень та споруд закладу освіти;
- оплату підвищення кваліфікації педагогічних й інших працівників;
- укладання відповідно до норм чинного законодавства цивільно-правових угод (господарських договорів) для забезпечення діяльності закладу освіти.

Джерелами фінансування Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» є:

- кошти державного і місцевого бюджетів, передбачені нормативами фінансування загальної середньої освіти для забезпечення освітнього

процесу в обсязі, визначеному Державним стандартом початкової освіти;

- кошти, які отримані за надання додаткових і платних послуг;
- доходи від передачі в оренду приміщень, споруд та обладнання;
- добровільні внески у вигляді коштів, матеріальних та нематеріальних активів, одержаних від підприємств, установ, організацій та фізичних осіб;
- благодійна допомога відповідно до законодавства про благодійну діяльність і благодійні організації;
- гранти;
- інші джерела, не заборонені чинним законодавством.

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» як неприбуткова установа отримані доходи (прибутки) використовує виключно для фінансування видатків на його утримання, на реалізацію мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених Статутом.

Штатний розпис закладу освіти затверджується його керівником на підставі Типових штатних нормативів для закладів загальної середньої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері освіти.

Заклад освіти має право укладати угоди про співробітництво з закладами освіти зарубіжних країн, міжнародними організаціями та фондами у встановленому законодавством порядку. Заклад освіти, його педагогічні працівники та здобувачі освіти можуть брати участь у реалізації міжнародних проєктів і культурно-освітніх програм. За наявності належної матеріально-технічної й соціально-культурної бази, відповідного фінансування заклад освіти може проводити міжнародні учнівський і педагогічний обміни в рамках освітніх програм, проєктів, встановлювати відповідно до чинного законодавства прями зв'язки із міжнародними організаціями та освітніми асоціаціями.

На даний час спроможність Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» складає 270 учнів.

В 2022 році в закладі освіти навчалося 495 учні, навчання організовано у дві зміни. Кількість класів у закладі освіти – 16, їх наповнюваність складає 30,93%. Штатна чисельність персоналу – 33 особи.

Показники балансу закладу освіти подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Склад та динаміка показників балансу Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 роках

Показники	Разом, грн			Абсолютне відхилення, грн	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
АКТИВ					
I. Нефінансові активи					
Основні засоби:	2074282	2443229	2278311	368947	-164918
- первісна вартість	3564063	4102003	4066113	537940	-35890
- знос	1489781	1658774	1787802	168993	129028
Запаси	239778	258221	316216	18443	57995
Усього за розділом I	2314060	2701450	2594527	387390	-106923
II. Фінансові активи					
Поточна дебіторська заборгованість:					
- за розрахунками із соціального страхування	15917	43601	0	27684	-43601
Грошові кошти та їх еквіваленти розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів:					
в національній валюті в казначействі	287693	139988	120979	-147705	-19009
Усього за розділом II	303610	183589	120979	-120021	-62610
Баланс	2617670	2885039	2715506	267369	-169533
ПАСИВ					
I. Власний капітал та фінансові результати					
Внесений капітал	3564063	4102003	4066113	537940	-35890
Фінансовий результат	-990573	-1260853	-1412785	-270280	-151932
Усього за розділом I	2573490	2841150	2653328	267660	-187822
II. Зобов'язання					
Поточні зобов'язання:					
- за платежами до бюджету	3104	8502	0	5398	-8502
- за розрахунками за товари, роботи, послуги	0	0	110	0	110
- за розрахунками з оплати праці	12813	35099	0	22286	-35099
- інші поточні зобов'язання	28263	288	62068	-27975	61780
Усього за розділом II	44180	43889	62068	-291	18179
Баланс	2617670	2885039	2715396	267369	-169643

На балансі Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» обліковуються фінансові та нефінансові активи. Балансова вартість активів в 2022 р. складає 2 млн 715 тис 396 грн і змінюється несуттєво протягом досліджуваного періоду.

Нефінансові активи складають основні засоби і запаси.

В 2022 році основні засоби загальною вартістю 2 млн 278 тис 311 грн, що менше показника 2021 року на 164 тис 918 грн (або -12,8%). В 2021 році в порівнянні з 2020 роком вартість основних засобів зросла на 368 тис 947 грн (або +17,8%) за рахунок фінансування програми НУШ та матеріально-технічного обладнання класів. В структурі активів закладу освіти основні засоби в 2020-2021 роках складають 79,2%-84,7%.

Запаси товарів закладу освіти складають в 2022 році 316 тис 216 грн і пов'язані із накопиченням продуктів харчування та диззасобів. Динаміці їх вартість зростає в 2021 році на 18 тис 443 грн, в 2022 році на 57 тис 995 грн. в структурі балансу закладу освіти вони складають 9,0%-11,6%.

Фінансові активи закладу освіти включають поточну дебіторську заборгованість за розрахунками із соціального страхування, яка в 2020 році складала 15,9 тис. грн, в 2021 році – 43,6 тис. грн, а в 2022 році була повністю погашена та грошові кошти в національній валюті, які знаходяться на рахунку в казначействі, загальним обсягом 120 тис 979 грн станом на кінець 2022 року (це грошові кошти для виплати працівникам допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, кошти виділені розпоряднику для їх подальшого розподілу та перерахування на реєстраційні рахунки).

Внесений капітал закладу освіти - це сукупна вартість його майна (необоротних активів), що закріплені за суб'єктом державного сектору на правах оперативного управління. Загальна вартість внесеного капіталу складає станом на кінець 2022 р. 4 млн 66 тис 113 грн, що більше показника 2020 р. на 502 тис 50 грн (або на 14,08).

Від'ємний фінансовий результат свідчить про недофінансування закладу освіти відповідно до кошторису, причиною якого стала пандемія

COVID-19 та військові події в Україні. Так в 2022 р. недофінансування склало 1 млн 412 тис. 785 грн, що більше показника 2020 р. на 422 тис 212 грн.

Поточних зобов'язань за платежами до бюджету та за розрахунками з оплати праці в 2022 році заклад освіти немає. Існують поточні зобов'язання за розрахунками за товари, роботи, послуги в 2022 р. на рівні 110 грн (це плата за перевірку випробування діалектичних рукавиць) та інші поточні зобов'язання 62 тис 68 грн (кредиторська заборгованість по батьківській платі за харчування та надання платних освітніх послуг).

Фінансові результати діяльності Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р. подано в таблиці 2.7.

З таблиці видно, що загальний обсяг доходів закладу освіти зростає в досліджуваному періоді і становить в 2022 р. 11 млн 546 тис 973 грн, що більше показника 2020 р. на 2 млн 711 тис 918 грн (або +30,7%). В порівнянні з 2021 р. у 2022 р. обсяг доходів скоротився на 232 тис 622 грн (або на -2%).

Такі зміни відбулися переважно за рахунок зростання обсягів бюджетних асигнувань в 2020-2022 р.р. з 8 млн 128 тис 592 грн до 11 млн 225 тис 475 грн, або майже на +3,1 млн грн (або на +38,1%). Доходи від наданих послуг (виконаних робіт) зросли в 2021 р. в порівнянні з 2022 р. на 304 тис 784 грн (+43,3%), тоді як в 2022 році дана стаття надходжень скоротилася на 691 тис 401 грн і склала 316 тис 620 грн.

Доходи від необмінних операцій сформовані за рахунок інших необмінних операцій від безоплатно отриманих товарів, робіт, послуг в натуральній формі (благодійної допомоги) і склали 3 тис 520 грн в 2022 р. В 2020 р. та 2021 р. надходження за даною статтею склали 4 тис 128 грн та 8 тис 265 грн.

Витрати Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р. зростають з 8 млн

988 тис 572 грн до 11 млн 748 тис 567 грн, або на 2 млн 759 тис 995 грн (+30,7%).

Таблиця 2.7 – Склад та динаміка фінансових результатів діяльності Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р.

Показники	Разом, грн			Абсолютне відхилення, грн		Темп приросту, %	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
ДОХОДИ							
Доходи від обмінних операцій							
Бюджетні асигнування	8127592	10763309	11225475	2635717	462166	132,4	104,3
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	703237	1008021	316620	304784	-691401	143,3	31,4
Доходи від продажу активів	0	1339	1358	1339	19	-	101,4
Інші доходи від обмінних операцій	98	0	0	-98	0	0,0	-
Усього доходів від обмінних операцій	8830927	11771330	11543453	2940403	-227877	133,3	98,1
Доходи від необмінних операцій							
Інші доходи від необмінних операцій	4128	8265	3520	4137	-4745	200,2	42,6
Усього доходів від необмінних операцій	4128	8265	3520	4137	-4745	200,2	42,6
Усього доходів	8835055	11779595	11546973	2944540	-232622	133,3	98,0
ВИТРАТИ							
Витрати за обмінними операціями							
Витрати за виконання бюджетних програм	8330741	10965184	11309539	2634443	344355	131,6	103,1
Витрати за виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)	623690	1127488	436329	503798	-691159	180,8	38,7
Інші витрати за обмінними операціями	390	1595	0	1205	-1595	409,0	0,0
Усього витрат за обмінними операціями	8954821	12094267	11745868	3139446	-348399	135,1	97,1
Витрати за необмінними операціями							
Інші витрати за необмінними операціями	33751	2810	2699	-30941	-111	8,3	96,0
Усього витрат за необмінними операціями	33751	2810	2699	-30941	-111	8,3	96,0
Усього витрат	8988572	12097077	11748567	3108505	-348510	134,6	97,1
Профіцит/дефіцит за звітний період	-153517	-317482	-201594	-163965	115888	206,8	63,5

Витрати на виконання бюджетних програм зростають в 2023 р. до 11 млн 309 тис 539 грн, тобто в порівнянні з 2021 р. на 2 млн 978 тис 798 грн (або на +35,8%). Попри те, що темп зростання обсягів бюджетних асигнувань вищий ніж темп фінансування бюджетних програм, формується від'ємний фінансовий результат діяльності закладу освіти. На його зростання впливає скорочення обсягів платних освітніх послуг, що пов'язано із пандемією та війною, які спричинили дистанційну освіту та неможливість в повному обсязі задовольнити попит потенційних клієнтів на платні послуги.

Найбільшу частку в витратах за обмінними операціями в 2020-2021 р.р. складають витрати на оплату праці, зокрема 66,3%-68,1%. Їх абсолютний показник зростає з 5 млн 933 тис 347 грн до 7 млн 997 тис 315 грн, темп росту показника становить +34,8% (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Склад та динаміка витрат за обмінними операціями Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р.

Елементи витрат за обмінними операціями	Разом, грн			Абсолютне відхилення, грн		Темп приросту, %		Структура, %		
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Витрати на оплату праці	5933347	8011041	7997315	2077694	-13726	135,0	99,8	66,3	66,2	68,1
Відрахування на соціальні заходи	1236754	1635268	1607336	398514	-27932	132,2	98,3	13,8	13,5	13,7
Матеріальні витрати	1512897	2232365	1962527	719468	-269838	147,6	87,9	16,9	18,5	16,7
Амортизація	271433	213998	178690	-57435	-35308	78,8	83,5	3,0	1,8	1,5
Інші витрати	390	1595	0	1205	-1595	409,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Усього	8954821	12094267	11745868	3139446	-348399	135,1	97,1	100,0	100,0	100,0

Відрахування на соціальні заходи складають 13,5%-13,8% загальної структури витрат за обмінними операціями, що в абсолютних показниках відповідає 1,2-1,6 млн. грн.

Матеріальні витрати пов'язані із використання предметів, матеріалів, обладнання, інвентарю, медикаментів і перев'язувальних матеріалів, продуктів харчування тощо. Їх абсолютне зростання в досліджуваному

періоді складає 449 тис 630 грн, або + 29,7%. В 2022 р. в порівнянні з 2021 р. їх обсяг скоротився на 269 тис 838 грн. В структурі витрат за обмінними операціями вони складають 16,7%-18,5%.

Таким чином, фінансовий результат за загальним фондом показав недофінансування закладу освіти відповідно до показників, затверджених у кошторисі, в 2020р. – на 153 тис 517 грн, в 2021 р. – на 317 тис 482 грн, в 2022 р. - на 201 тис 594 грн (рисунок 2.3). Таким чином залишилися недофінансованими частина запланованих заходів з реалізації освітнього процесу.

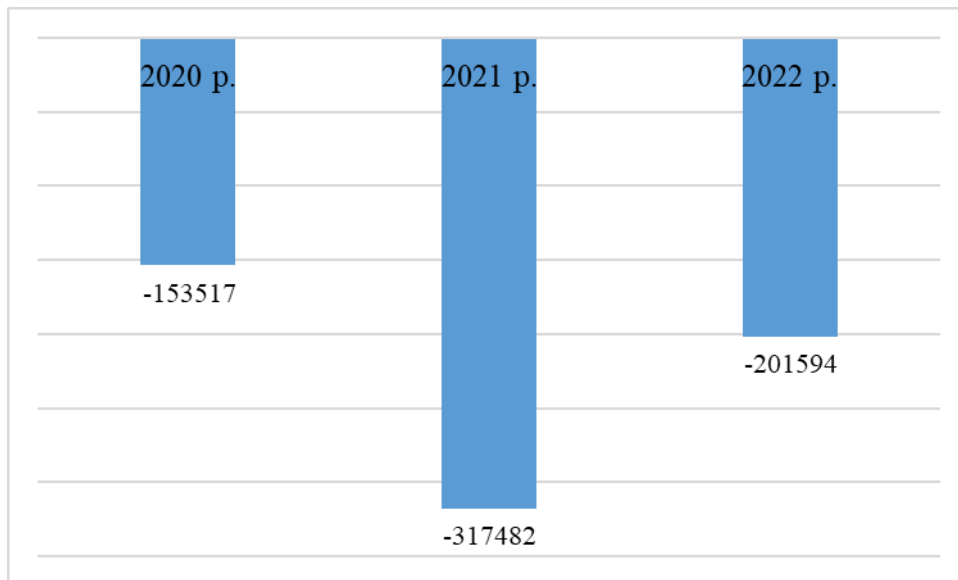

Рисунок 2.3 – Фінансовий результат діяльності Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р.

Фінансування Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р. відбувалося за програмами:

- 0611020/0611021/0611031 Надання загальної середньої освіт закладами загальної середньої освіти;
- 0611181 Співфінансування заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення

якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіт «Нова українська школа»;

- 0611182 Виконання заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіт «Нова українська школа» за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам.

Таблиця 2.9 – Обсяги фінансування Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» за програмами в 2020-2022 р.р.

Програма	2020 р., грн			2021 р., грн			2022 р., грн		
	заг. фонд	спец. фонд	разом	заг. фонд	спец. фонд	разом	заг. фонд	спец. фонд	разом
0611020/0611021/0611031 Надання загальної середньої освіт закладами загальної середньої освіти	8201017,8	378445,2	8579463,0	4909650,9	65000,0	4974650,9	4934514,9	0,0	4934514,9
0611031 Надання загальної середньої освіт закладами загальної середньої освіти	0,0	0,0	0,0	6071376,1	0,0	6071376,1	6295695,0	0,0	6295695,0
0611181 Співфінансування заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіт "Нова українська школа"	0,0	0,0	0,0	19366,2	53173,2	72539,4	0,0	0,0	0,0
0611182 Виконання заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіт "Нова українська школа" за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	0,0	0,0	0,0	45111,1	26189,8	71300,9	0,0	0,0	0,0
РАЗОМ	8201017,8	378445,2	8579463,0	11045504,3	144363,0	11189867,3	11230209,9	0,0	11230209,9

Загальний обсяг фінансування за програмами в 2020 році склав 8 млн 579 тис 463,0 грн, в 2021 році – 11 млн 189 тис 867,3 грн, в 2022 році - 11 млн 230 тис 209,9 грн. З них у 2020 р. субвенція для НУШ склала 378 тис 445,20 грн, в 2021 р. – 144 тис 363,0 грн, в 2022 р. – 6 млн 295 тис. 695,0 грн. зокрема, в 2021 році програма НУШ фінансувалася з державного та

місцевого бюджету (таблиця 2.9). Фінансування НУШ здійснювалося як за рахунок державної освітньої субвенції так і за рахунок програм, спрямованих на її реалізацію.

Динаміку обсягів фінансування Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р. подано на рисунку 2.4.

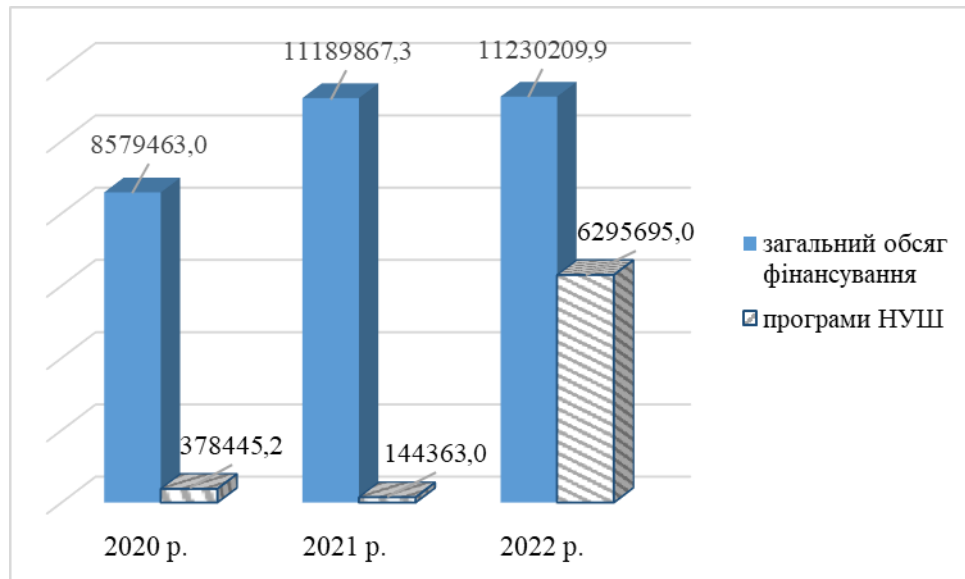

Рисунок 2.4 - Динаміка обсягів фінансування Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р.

Іншими джерелами власних надходжень Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р. є надходження, отримані як плата за послуги, що надаються згідно з основною діяльністю, благодійні внески, гранти та дарунки. З таблиці видно, що в 2020-2022 р. Обсяг отриманих надходжень від платних послуг скорочується на 420 тис. 580 грн в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. за рахунок скорочення їх обсягів та скорочення фінансування.

Таблиця 2.9 – Динаміка надходження і використання коштів, отриманих Комунальним закладом загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в 2020-2022 р.р. за іншими джерелами власних надходжень

Показники	Разом, грн			Абсолютне відхилення, грн	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
НАДХОДЖЕННЯ КОШТІВ - усього	933560,0	1201241,0	512980,0	267681,0	-688261,0
зокрема:					
За послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю	738176,9	912208,7	371634,3	174031,8	-540574,4
Від оренди майна бюджетних установ	98,6	0,0	0,0	-98,6	0,0
Від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна)	0,0	1339,0	1357,5	1339,0	18,5
Фінансування	195284,4	287693,3	139988,2	92408,9	-147705,1
ВИДАТКИ НА НАДАННЯ КРЕДИТІВ - усього	933560,0	1201241,0	512980,0	267681,0	-688261,0
зокрема:					
ПОТОЧНІ ВИДАТКИ	909560,0	1164801,0	506980,0	255241,0	-657821,0
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	652300,0	684700,0	224240,0	32400,0	-460460,0
Оплата праці	529000,0	572430,0	181310,0	43430,0	-391120,0
Заробітна плата	529000,0	572430,0	181310,0	43430,0	-391120,0
Нарахування на оплату праці	123300,0	112270,0	42930,0	-11030,0	-69340,0
Використання товарів і послуг	257060,0	480101,0	282540,0	223041,0	-197561,0
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	32960,0	65600,0	17330,0	32640,0	-48270,0
Продукти харчування	199200,0	323000,0	245000,0	123800,0	-78000,0
Оплата послуг (крім комунальних)	17600,0	16501,0	11000,0	-1099,0	-5501,0
Видатки на відрядження	1800,0	1800,0	2310,0	0,0	510,0
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	5500,0	73200,0	6900,0	67700,0	-66300,0
Оплата тепlopостачання	2700,0	68100,0	3700,0	65400,0	-64400,0
Оплата водopостачання та водовідведення	700,0	1000,0	1100,0	300,0	100,0
Оплата електроенергії	1500,0	3500,0	1500,0	2000,0	-2000,0
Оплата інших енергоносіїв та інших комунальних послуг	600,0	600,0	600,0	0,0	0,0
Інші поточні видатки	200,0	0,0	200,0	-200,0	200,0
КАПІТАЛЬНІ ВИДАТКИ	24000,0	36440,0	6000,0	12440,0	-30440,0
Придбання основного капіталу	24000,0	36440,0	6000,0	12440,0	-30440,0
Придбання обладнання і предметів довгострокового використання	24000,0	36440,0	6000,0	12440,0	-30440,0

Скорочення джерел інших власних надходжень закладу освіти призводить і до скорочення обсягів фінансування витрат. Так поточні витрати скорочуються в досліджуваному періоді з 909 тис 560 грн в 2020 р

до 506 тис 980 грн в 2022 р., або на 402 тис 580 грн (або на -44,3%). Капітальні видатки фінансуються за залишковим принципом.

В структурі видатків 2020-2022 р.р. поточні видатки складають 97,0%-98,8%, з них видатки на оплату праці скорочуються з 69,9% до 43,7%, натомість видатки на використання товарів і послуг зростають з 27,5%- до 55,1% за рахунок зростання витрат на продукти харчування для приготування обідів для дітей, які перебувають на групі продовженого дня. Капітальні видатки закладу освіти в 2020-2021 р.р. скорочуються з 2,6% до 1,2%.

В 2021 році Комунальному закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» було передано негрошової благодійну допомогу (основні засоби) на суму 4480 грн, в 2022 р. – 9270 грн.

Таким чином, в умовах воєнного стану МОН продовжує нормативне регулювання діяльності закладів дошкільної освіти (ЗДО). Зокрема прийнято за основу проект Закону України «Про дошкільну освіту». Здійснюється оновлення програмного і методичного забезпечення відповідно до державного стандарту «Базового компонента дошкільної освіти». У 2022–2023 рр. оновлено освітні програми, фінансування яких було припинено в зв'язку із воєнними діями і переформатуванням пріоритетів та обсягів фінансування, а також оновлено навчально-методичні посібники і комплекти. На сайті МОН у вільному доступі розміщено всі необхідні матеріали, за допомогою яких педагоги та батьки можуть організувати освітній процес у нових турбулентних умовах викликів та загроз. За сприяння ЮНІСЕФ здійснюється підтримка онлайн-платформи НУМО з відеозаняттями для дітей віком 3 до 6 років, корисними порадами від фахівців, які надають першу психологічну допомогу людям, що пережили кризову подію.

Таким чином, в досліджуваному періоді Комунальний заклад загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» провадив освітню діяльність відповідно до мети та стратегічних напрямів

його розвитку. Фінансування потреб закладу освіти здійснювалося коштами бюджетів різних рівнів і за рахунок інших джерел власних надходжень. В досліджуваному періоді систематично здійснювалася виплата заробітної плати, надбавок та доплат працівникам початкової школи №4, вчасно бухгалтерією здійснювалися проплати за харчування дітей, спожиті школою енергоносії. Проведено облаштування укриття.

Однак проблемними для закладу освіти залишаються питання:

- недостатнє фінансування на утримання та розвиток закладу освіти;
- відсутність коштів на поточні та капітальні ремонти;
- недостатнє матеріально-технічне оснащення навчальних кабінетів;
- низький рівень зарплати молодого спеціаліста;
- неякісна підготовка майбутнього вчителя у ЗВО, відсутність мотивації у його роботі;
- складні тендерні процедури тощо.

А тому як альтернативний варіант розглядається перехід на автономію закладу освіти, що надасть можливість керівнику ефективніше управляти процесами, бути господарем у своїй школі й розуміти реальний стан речей в закладі. В рамках фінансової автономії створення власної бухгалтерії дозволить відстежувати всі отримані кошти – на що, коли і в якій кількості вони були витрачені, економити і планувати шкільний бюджет. Автономія розширить можливості не лише для керівника, а й усіх учасників освітнього процесу закладу освіти.

3 Напрями вдосконалення управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану

Освіта - є суспільним явищем, яке впливає на всі сфери економічного життя і є вагомим елементом на етапі досягнення високих темпів економічного зростання і добробуту суспільства. Освіта є специфічною галуззю духовного виробництва, яка займається формуванням компетентностей у здобувачів освіти, їх вихованням, підготовкою кадрів.

Розвиток ринкових відносин в Україні в поєднанні з наданням Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі ставить зростаючі вимоги перед вітчизняною системою освіти, вимагає постійного підвищення якісного рівня професійної підготовки кожного працівника. Освіта має значний вплив на підвищення якості робочої сили та її здатності вчасно пристосуватися до нових вимог, викликів та загроз, які ставлять ринок та суспільство. Адже зростання освітнього рівня всіх робітників виступає суттєвою передумовою їх кращої адаптації до праці в умовах діджиталізації та прискореного розвитку науки, техніки і сучасних технологій. Залежність розвитку творчого потенціалу працівника від системи дошкільної, загальної, професійної та вищої освіти, підвищення їх кваліфікації, перепідготовки кадрів є суттєвими факторами не лише зростання продуктивності праці, а й економічного зростання держави.

Фінансове забезпечення освіти ґрунтується на визначенні пріоритетності витрат на розвиток освіти із державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів вітчизняних та зарубіжних юридичних і фізичних осіб, коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, доходів від виробничої та комерційної діяльності, виконання науково-дослідних робіт, залучення кредитів і банківських позичок тощо. За результатами проведеного аналізу вітчизняної практики фінансування галузі

освіти відмітимо, що основними джерелами фінансування залишаються кошти державного і місцевих бюджетів. Однак, коштів, які виділяються державою для надання освітніх послуг, не завжди вистачає навіть на покриття базових статей витрат: заробітної плати, нарахувань на заробітну плату, оплати енергоносіїв тощо.

Доцільно відмітити, що до негативних рис сучасної політики фінансування освіти належать:

- недостатній рівень державного фінансування закладів освіти та системи загалом для забезпечення їх нормального функціонування;
- «відсутність чітко сформульованої філософії фінансової політики, відсутнє стратегічне, перспективне планування;
- недостатнє використання методів гнучкого фінансового регулювання» [13];
- переважання методів жорсткого нормативного фінансування;
- обмеження свободи дій керівників закладів освіти, неможливість вільно розпоряджатися своїми бюджетними та позабюджетними коштами;
- відсутність форм фінансового стимулювання інноваційної діяльності;
- низький рівень нормативів для забезпечення фінансування обов'язкових видатків закладів освіти;
- переважання у фінансуванні закладів освіти принципу виділення коштів на покриття мінімальних витрат (заробітна плата, комунальні послуги, електроенергія).

Дефіцит коштів бюджетів, які щорічно виділяються на освіту в Україні, не сприяє суттєвому покращенню якості освіти, а тому потребує удосконалення в контексті забезпечення ефективного функціонування та надання якісних освітніх послуг відповідного рівня.

Важливим в сучасних умовах є посилення таких векторів державної політики розвитку закладів освіти в Україні як:

- «розширення їх фінансової автономії як чинника, що сприятиме підвищенню відповідальності за ефективне використання власних та залучених коштів;

- інституційне забезпечення механізму надання освітніх грантів, стимулювання розширення грантового фінансування навчання обдарованої молоді бізнесом;

- посилення державного фінансового контролю за результативним використанням закладами освіти бюджетних коштів у аспекті підвищення якості освіти та ефективного функціонування» [12].

Автономію закладам освіти гарантує стаття 23 Закону України «Про освіту», в якій визначається, що «держава гарантує академічну, юридичну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти. Обсяг автономії закладів освіти визначається Законом, спеціальними законами та установчими документами закладу освіти» [31]. Ієрархію видів автономії закладу освіти подано на рисунку 3.1.

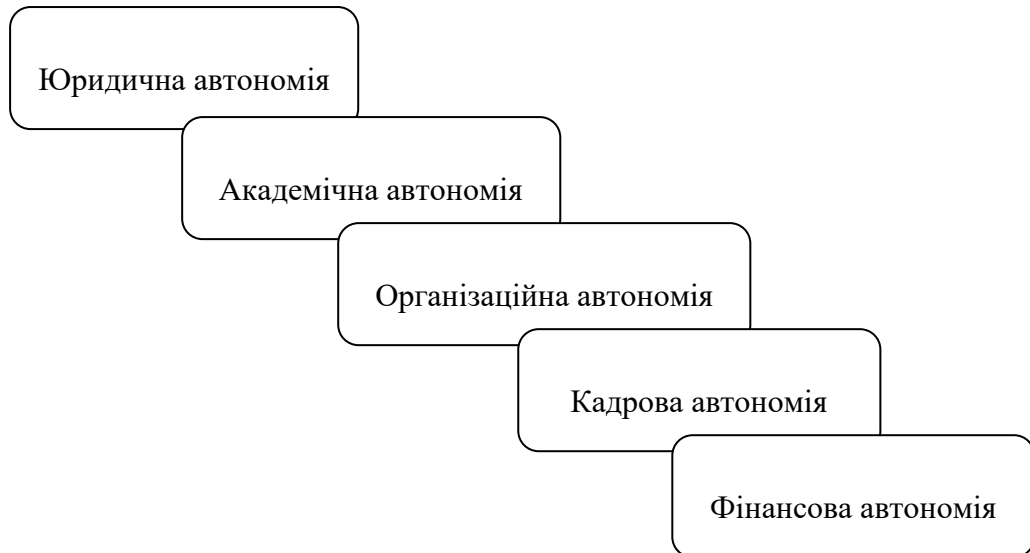

Рисунок 2.1 – Ієрархія видів автономії закладу освіти

Джерело: складено за матеріалами [1]

Автономію діяльності закладів освіти розглядають як форму менеджменту для підвищення ефективності їх функціонування. Визначені види автономії закладу освіти тісно пов'язані між собою, взаємовиходять

один із одного і взаємодоповнюють один одного. Види автономії закладу освіти формують цілісну систему його функціонування в контексті досягнення мети діяльності із врахуванням потреб учасників освітнього процесу, їх запитів, можливостей, завдань засновників, цілей державної освітньої політики.

Автономізація діяльності закладу освіти передбачає передачу власником або засновником повністю чи частково функцій управління безпосередньо закладу чи установі, що визначається установчими документами. Автономізація діяльності закладу чи установи поряд із передачею управлінських повноважень передбачає також передачу відповідальності за результати діяльності, які було досягнуто на підставі реалізації цих повноважень. Автономізація передбачає високий рівень фаховості місцевого менеджменту, його готовність до прийняття ефективних, а досить часто непопулярних управлінських рішень, та готовність брати відповідальність за результати прийнятих рішень.

Академічна автономія – передбачає особливість і унікальність закладу у наданні цих послуг.

Юридична автономія – надає право набувати майнові і немайнові права, мати права та обов'язки, мати у власності кошти та інше майно, виступати стороною у судовому процесі відповідно до законодавства. Заклад освіти має самостійний баланс, розрахункові й інші рахунки у фінансових установах та банках державного сектору, може мати бланки, печатки і штампи із своїм найменуванням та символікою. Закладам освіти надається право проводити інноваційну діяльність, можливість укладання з цією метою договорів про співпрацю із іншими закладами освіти, науковими установами, підприємствами, організаціями, установами, фізичними особами.

Організаційна автономія – передбачає забезпечення стратегічних та операційних заходів за допомогою яких буде можливо реалізувати стратегію розвитку закладу освіти, освітню програму й освітні траєкторії усіх здобувачів освіти. Від правильності визначення та ефективності реалізації

організаційно-розпорядчих функцій, які вживаються в рамках організаційної автономії закладу освіти залежить ефективність здійснення місії.

Стратегічне управління закладом освіти спрямоване на те, щоб швидко та гнучко, реагуючи на ситуацію в зовнішньому середовищі, забезпечити виживання та процвітання закладу на тривалу перспективу. Розробити стратегію розвитку закладу – означає спроектувати бажаний стан закладу (зокрема і фінансовий), який містить місію, цінності, базові принципи діяльності, цілі, візію (бачення майбутнього), конкретні заходи із реалізації стратегії.

Стратегія розвитку закладу освіти визначає місію, візію та цілі його діяльності, умови, необхідні для їх досягнення, пріоритети та кроки, які керівництво та педагогічний колектив планують здійснити з метою досягнення визначених цілей, відповідно до принципів освіти та вимоги щодо підготовки учнів до майбутнього життя. Модель інноваційного розвитку Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» подано на рисунку рисунок 3.2.

Керівництво ініціює розроблення стратегії розвитку закладу освіти, оскільки формування стратегічного бачення його розвитку - важлива частина роботи директора як управлінця. Водночас стратегічне планування та розвиток закладу освіти неможливі без залучення засновника та усіх учасників освітнього процесу. Стратегія не буде дієвою, якщо до процесу її розроблення не долучена місцева влада, яка безпосередньо створює можливості для її реалізації.

Важливою частиною успіху реалізації стратегії розвитку закладу освіти є її інтеграція у стратегію розвитку громади. В такому випадку заклади освіти не залишаться без уваги громади, а їх процвітання є частиною стратегічної діяльності громади.

Водночас керівникам шкіл та їх засновникам важливо пам'ятати, що роль громади у розвитку закладів освіти не обмежується фінансуванням базових потреб і ремонту покрівлі чи кабінетів.

Рисунок 3.2 – Модель управління інноваційним розвитком Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в умовах його автономії

Джерело: складено за матеріалами [1, 31, 39, 43]

Стратегічний розвиток школи - це також фінансування професійного розвитку педагогів, створення інклюзивного середовища та забезпечення якісних освітніх послуг. Усе це неможливо реалізувати без участі засновника.

Кадрова автономія - покликана надати право закладу освіти найбільш оперативно й неупереджено вирішувати проблеми забезпечення висококваліфікованими кадрами та управління ним.

Фінансова автономія - надає право закладу освіти на забезпечення реалізації його місії, мети, стратегії, цінностей тощо.

Фінансова автономія – це тенденція загальносвітова, а тому назвати її українським нововведенням не можна. За даними звіту Європейського союзу «Equity in school education in Europe», «найбільший ступінь шкільної автономії мають системи освіти в таких державах (у порядку спадання): Ісландія, Нідерланди, Болгарія, Великобританія (Шотландія), Естонія, Сполучене Королівство (Англія, Уельс і Північна Ірландія). Освітні системи, в яких шкільна автономія найменша, знаходяться у таких країнах: Туреччина, Кіпр, Північна Македонія, Греція, Франція, Німеччина, Мальта та Австрія. На жаль, сюди поки що належить і Україна» [43].

Фінансовій автономії в вітчизняних закладах освіти перешкоджають кілька причин. Заважає насамперед те, що заклади освіти напряму залежні від місцевих органів управління освітою, які прагнуть зберегти контрольні функції і хочуть самостійно керувати фінансовими потоками та розподілом коштів, оскільки школи переважно фінансуються із місцевих бюджетів, а доступ до коштів та закупівель розширює поле для фінансових зловживань. Поглиблює цю проблему недостатня прозорість діяльності закладу освіти, а саме відсутність постійного публічного звітування.

Право на автономію надає можливість керівнику закладу освіти: ефективно управляти усіма процесами, бути господарем у закладі освіти, розуміти реальний стан речей, відстежувати бюджетні надходження та залучати позабюджетні кошти (гранти вітчизняних і міжнародних організацій, доходи від надання в оренду приміщень та обладнання, від

плати за надання освітніх та інших послуг відповідно до укладених договорів; від отриманих відсотки від депозитів та розміщення коштів спеціального фонду на поточних рахунках в державних банках, від добровільних внесків у вигляді коштів, матеріальних і нематеріальних активів, одержаних від підприємств, установ, організацій та фізичних осіб; інші не заборонені законодавством джерел), економити та планувати шкільний бюджет.

Одночасно, автономія розширює можливості не лише для керівника закладу освіти, а й для усіх учасників освітнього процесу.

«Фінансова автономія у сфері освіти завжди пов'язана з відповіддю на питання: хто визначає, витрачає і контролює освітній бюджет: органи місцевого самоврядування, місцеві органи управління освітою чи самі заклади освіти» [1]. В сучасній системі управління освітою саме громада наділена повноваженнями щодо відповідальності за виконання освітніх завдань на відповідній території.

Переваги та ризики від впровадження фінансової автономії закладами освіти подано на рисунку 3.3.

Основною метою впровадження фінансової автономії для закладів освіти є підвищення їх функціональності та ефективності використання коштів державного бюджету, бюджету громади та інших джерел фінансування. Найважливішою правовою умовою впровадження фінансово-економічної автономії закладів освіти є повна і послідовна реалізація ними статусу юридичної особи. Це означає, що заклад освіти має стати повноправним суб'єктом цивільного права із чітко визначеним юридичним регулюванням відносин між ним, органами управління освітою та іншими суб'єктами господарювання.

Наступним кроком є передача освітньому закладу засновником чи уповноваженим ним органом права на його фінансову автономію. Фінансова автономія означає самостійність щодо широкого переліку організаційних питань у здійсненні фінансово-економічної діяльності, зокрема:

Рисунок 3.3 - Переваги та ризики фінансової автономії закладів освіти

Джерело: складено за матеріалами [1]

- розробляти і подавати на затвердження свій кошторис;
- розробляти тарифікацію педагогічного персоналу відповідно до чинного законодавства;
- розробляти і затверджувати штат педагогічного та адміністративно-технічного персоналу;
- розробляти і затверджувати дієвий порядок фінансування підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- розробляти і затверджувати вартість освітніх і додаткових послуг.

«Розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ, що перетворюють освіту на продуктивний сектор економіки» [37]. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що «в Україні має забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний її розвиток шляхом оновлення змісту та організації освітнього процесу відповідно до

демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень» [19].

Інноваційна діяльність закладу освіти – це процес розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій. Освітніми інноваціями визнаються вперше створені, вдосконалені чи застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи та їх компоненти, які суттєво поліпшують результати освітньої діяльності.

За напрямками діяльності інноваційні проекти закладу освіти можуть бути:

- навчальні, що спрямовані на вирішення актуальних проблем навчання;
- виховні, які передбачають спрямування на реалізацію проблем виховання;
- методичні, в основі яких лежить підвищення професійної майстерності педагогів школи;
- організаційні, що спрямовані на розробку та впровадження нової моделі відносин, режиму діяльності закладу освіти, удосконалення управлінської діяльності;
- матеріально-технічні, що передбачають удосконалення матеріальної бази школи та впровадження нових механізмів господарювання.

За терміном виконання проекти бувають:

- оперативні - розраховані на здійснення протягом кількох тижнів чи місяців;
- річні - терміном на навчальний рік;
- перспективні розраховані як правило від 3 до 5 років.

Проведений аналіз показує, що інновації в освітніх системах фокусуються на сукупності чинників, базовими з яких є:

- «проектування нових навчальних планів і програм;
- урізноманітнення методів і технологій навчання;
- розширення використання інформаційних технологій у навчанні;

- активізація рольової позиції учнів у навчанні;
- зміна підходів до оцінки результатів навчання учнів;
- включення ресурсів зовнішнього середовища в освітній процес;
- підтримка розвитку професіоналізму педагогів» [14].

Названі напрями інноваційного пошуку закладів освіти пов'язані з інтересами сучасних здобувачів, забезпечують широке використання соціокультурного середовища як на користь кожної дитини так і системи освіти загалом. Вирішення завдань інноваційного навчання в закладах освіти повинно забезпечити гармонійне поєднання сучасної освітньої техносфери та гуманітарних наук. «Це положення пов'язане з тим, що ХХІ століття буде характеризуватись випереджувальним зростанням ролі гуманітарного знання як вічної основи прогресу цивілізації та гуманізму в умовах бурхливого технологічного розвитку. Такий підхід дозволить пріоритетно позначити етику та мораль людини майбутнього» [37].

Інноваційна діяльність в системі освіти формується під час педагогічної практики за результатами акумулювання всіх теоретичних напрацювань та попередніх результатів практичної діяльності. Педагогічні інновації, які впливають на задоволення суспільних потреб, мають бути науково обґрунтованими і пройти практичну апробацію.

Моніторинг просування інновації - це комплекс заходів, пов'язаних із її відстеженням та аналізом інформації про неї. Він дозволяє вивчити, оцінити та спрогнозувати стан об'єктів інноваційної діяльності. Основна мета моніторингу, як цілеспрямованого та безперервного процесу, полягає у виявленні ефективності інноваційної діяльності.

За умови досягнення позитивних результатів, інновація стає привабливою і для інших закладів освіти. Результатом інноваційного менеджменту вважається зміцнення конкурентоздатності закладу освіти. Такий заклад освіти приваблює широке коло творчих особистостей; в ньому позитивно сприймаються нові креативні ідеї, нагромаджується інноваційний

потенціал, розвивається інноваційна культура; формується імідж закладу, який постійно впроваджує інновації та підтримує дух новаторства.

Попри військову агресію росії, яка призвела до виникнення питань доступності та безпеки освіти, планування освітніх процесів, забезпечення належних умов навчання та ефективності управління освітнім процесом на засадах інноваційного розвитку в умовах війни залишаються досить актуальними. Акцент робиться на:

- координацію та співпрацю між державними органами та міжнародними співтовариствами, місцевими організаціями, соціальними працівниками і незалежними експертами з метою забезпечення максимальної освітньої можливості й захисту дітей в умовах навчання;

- гарантування доступності та повноти забезпечення системи освіти достатнім фінансуванням, інфраструктурою та обладнанням;

- забезпечення освітнього процесу не лише методичною, але й соціальною та емоційною підтримкою, культурними та науковими цінностями, доступом до новітніх технологій, новими способами реалізації освітньої діяльності та методи взаємодії з особистістю здобувача, які б гарантували високий результат;

- впровадження та дотримання заходів, які б гарантували для всіх учасників безпеку освітнього процесу;

- забезпечення доступних та рівних можливостей для всіх учасників освітніх процесів із метою запобігання нерівності можливостей її здобуття та дискримінації;

- сприяння підготовці та розвитку компетенцій у працівників закладів освіти до роботи з учнями, що мають відставання у навчальному процесі, психологічні травми, які перешкоджають цілковитій їх адаптації у колективі або освітньому середовищі.

Висновки

У магістерській дипломній роботі подано варіант вирішення наукового завдання щодо управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України за матеріалами Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради».

У першому розділі кваліфікаційної роботи нам досліджено теоретичні основи управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України. Освіта виступає тим інструментом, який забезпечує людям знання, компетентності, збагачує світогляд, надає інформацію, розвиває прогресивні погляди на життя і забезпечує процес швидкого розвитку нації.

Сучасна система освіти України є сукупністю закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, вимог до забезпечення її реалізації та учасників освітнього процесу, а також нормативно-правових актів, які регулюють відносини між ними.

Успішна реалізація освітньої політики неможлива без використання сучасного інструментарію фінансування всіх складових сучасної освітньої системи. Нами побудовано концептуальну моделі управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України, яку подано як єдиний комплекс, що має чітко визначені мету, завдання, об'єкт, предмет, суб'єкти управлінської діяльності, принципи, методи, джерела, форми управління. Визначено, що пріоритетним завданням в напрямку розвитку закладів освіти мають стати забезпечення належного їх фінансування шляхом оптимізації бюджетних та позабюджетних джерел.

В другому розділі кваліфікаційної роботи нами здійснено формування аналітичного підґрунтя управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України. Проведений аналіз фінансування освіти показав, що проблемою розвитку її основних напрямів та мережі закладів освіти в Україні є виклики, спровоковані пандемією COVID-19 та війною. Під їх тиском

держава скорочує загальні видатки на освіту, спрямовуючи їх задля фінансування програм упередження та подолання наслідків COVID-19, безпекових та оборонних заходів.

Стан фінансування освіти повною мірою впливає на забезпечення ефективності та якості освітніх послуг, які надаються закладами освіти. Основними джерелами видатків на освіту в Україні в 2020-2022 роках все ще залишаються фінансові ресурси державного і місцевих бюджетів. Скорочення обсягів фінансового забезпечення освіти в Україні гальмує процеси підвищення якості освітніх послуг, проведення відповідних реформ у цій сфері, розвиток інноваційних напрямів освітньої діяльності та забезпечення автономії закладів освіти. Атому встановлення в системі освіти чітких і зрозумілих правил перерозподілу бюджетних коштів, вдосконалення механізмів залучення інвестицій та підвищення ефективності їх використання можуть стати драйвером реальних перетворень як в галузі освіти, так і в вітчизняній економіці загалом.

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» (далі – заклад освіти) заснований Хмельницькою міською радою, здійснює реалізацію права громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти відповідного рівня за умов сприятливих для фізичного і духовного розвитку, самовиховання та соціалізації дитини, її формування як цілісної особистості та відповідального громадянина України.

Фінансування закладу загальної середньої освіти протягом 2020-2022 року здійснювалося за програмами 0611020/0611021/0611031 Надання загальної середньої освіт закладами загальної середньої освіти; 0611181 Співфінансування заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіт «Нова українська школа»; 0611182 Виконання заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіт «Нова українська школа» за рахунок субвенції з

державного бюджету місцевим бюджетам. Іншими джерелами власних надходжень були надходження, отримані як плата за послуги, що надаються згідно з основною діяльністю, благодійні внески, гранти та дарунки.

Проблемними для закладу загальної середньої освіти залишаються питання: недостатнього фінансування на утримання і розвиток закладу освіти; відсутність коштів на поточні й капітальні ремонти; недостатнє матеріально-технічне оснащення навчальних кабінетів; низький рівень зарплати молодого спеціаліста; відсутність мотивації у його роботі; складні тендерні процедури тощо. Тому як альтернативний варіант розглядається перехід на автономію закладу освіти, що надасть можливість керівнику ефективніше управляти процесами, бути господарем у своїй школі й розуміти реальний стан речей в закладі. В рамках фінансової автономії створення власної бухгалтерії дозволить відстежувати всі отримані кошти – на що, коли і в якій кількості вони були витрачені, економити і планувати шкільний бюджет. Автономія розширить можливості не лише для керівника, а й усіх учасників освітнього процесу закладу освіти.

В третьому розділі кваліфікаційної роботи визначено напрями вдосконалення управління фінансовим забезпеченням закладів освіти в умовах економічної нестабільності та ризиків воєнного стану. Проведене дослідження дозволило побудувати ієрархію видів автономії закладу освіти як сукупності академічної, юридичної, організаційної, фінансової і кадрової автономії, що визначаються чинним законодавством та спеціальними законами та установчими документами закладу освіти.

Нами пропонується модель управління інноваційним розвитком Комунального закладу загальної середньої освіти «Початкова школа №4 Хмельницької міської ради» в умовах його автономії, яка дозволяє на основі системного підходу до стратегічного планування та впровадження інновацій швидко моделювати освітні та управлінські аспекти розвитку, прогнозувати та досягати результати діяльності.

Список використаної літератури

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / А. Сеїтосманов, О. Фасоля, В. Мархлевські // Шведсько-українським проектом “Підтримка децентралізації в Україні”. - К. - 2019. - 47 с.
2. Білінець М.Ю. Система фінансування вищої освіти: теоретичний аспект / М.Ю. Білінець // Підприємництво та інновації. – 2019. - №9. – С. 136-141.
3. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010р. № 2456-VI. – [Електронний ресурс] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 27.10.2023)
4. Ватаманюк-Зелінська У. Фінансове забезпечення видатків на освіту в Україні / У. Ватаманюк-Зелінська , В.Нурієва // Молодий вчений. - № 5 (117). – С. 127-131.
5. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.11.2023).
6. Державний веб-портал бюджету для громадян. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 03.11.2023).
7. Деякі питання надання коштів спеціального фонду освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у 2023 році: Постанова КМУ від 19.09.2023 р. №1023 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.11.2023).
8. Константюк Н. Державні фінанси та розвиток вищої освіти в Україні / Н.Константюк, Т.Винник // Galician economik journal. 2019. - №4 (59). – 22-32.

9. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Котеньова О. Правове забезпечення ефективного управління закладом загальної середньої освіти в умовах воєнного часу / О. Котеньова, М. Максименко // Український педагогічний журнал . – 2023. - №3. – С. 23-31.

11. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування Розпорядження КМУ від 14.12.2016 р. № 988-р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/249613934>

12. Лисяк Л.В. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні: стан та напрями удосконалення / Л.В. Лисяк, Я. І. Петрова, П. Р. Цюп'як // Ефективна економіка. - 2020. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/17.pdf (дата звернення: 02.12.2023).

13. Лойко В. Теоретико-методичні засади та проблеми функціонування механізму фінансування закладів загальної середньої освіти/ В. Лойко, К. Поздеева, С. Маляр // European scientific journal of Economic and Financial innovation. – 2020. - №1(5). С. 68-78.

14. Лук'янова Л. Стратегія розвитку закладів загальної середньої освіти: пріоритетні завдання у національному та європейському вимірах / Л. Лук'янова // Імідж сучасного педагога. – 2023. - №3 (210). – С. 5-10.

15. Малишко В.В. Фінансування освіти в Україні. / В.В.Малишко, Макарчук Ю.В., Городніченко І.М. // Економічний вісник університету. - 2018. - Випуск 38. - С. 132-139.

16. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 22.11.2023).

17. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 22.11.2023).

18. Мокін Б.І. Шляхи удосконалення управління фінансовим забезпеченням вищих навчальних закладів / Б.І. Мокін, Н.С. Желюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. - 2021. - № 1. – С. 31-35.

19. Національна доктрина розвитку освіти – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 10.12.2023)

20. Ногас Н. Державна політика у галузі освіти України: сутність та зміст / Н. Ногас // Актуальні проблеми правознавства. – 2020. - № 1 (21). – С. 87-95.

21. Освіта і наука України в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. – 2023. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>

22. Пірус В. О. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на інноваційний розвиток вищих навчальних закладів в Україні / В.О. Пірус // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип. 12, ч. 2. - С. 90-93.

23. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 05.12.2023)

24. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова КМУ від 21.02.2018 р. № 87. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.12.2023).

25. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 05.12.2023)

26. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : Постанова КМУ від 27.08.2010р. №796 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення 05.12.2023)

27. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад: Постанова КМУ від 06.05.2001 р. №433 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.12.2023)

28. Про затвердження Положення про заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання : Постанова КМУ 05.11.1999р. №2061 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2061-99-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.12.2023)

29. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова КМУ 08.02.2002р. №228 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.12.2023)

30. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами : Постанова КМУ 27.12.2017 р. №1088 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.12.2023)

31. Про освіту : Закон від 05.09.2017р. № 2145-VIII. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 03.12.2023)

32. Про повну загальну середню освіту : Закон від 16.01.2020р. № 463-IX. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> (дата звернення 03.12.2023)

33. Про позашкільну освіту : Закон від 22.06.2000р. № 1841-III. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення 03.12.2023)

34. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон від 10.02.1998р. № 103/98-ВР. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 03.12.2023)

35. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження КМУ від 23.02.2022 р. №286-р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

36. Розробляємо стратегію розвитку освіти в територіальній громаді: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Терент'єва О. / за заг. ред. Протасової Н., Полторака В., Жабенко Л., Пуцовой А. – К. : Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021. – 64 с.

37. Ткаченко В.П. Інноваційна діяльність у закладах освіти / В.П. Ткаченко // Інвестиції: практика та досвід . – 2018. - № 10. – С. 4-46.

38. Удосконалення фінансування системи освіти України як передумова успішного реформування : монографія / за ред. С. Л. Лондара ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». – Київ. - 2021. - 274 с.

39. Управління закладом освіти: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижко,

О.С. Боднар, В.В. Радул, О.М. Старокожко, Ю.І. Кондратенко. 2-е вид. перероб. і допов. - Бердянськ: БДПУ, 2022. - 506 с.

40. Фінансування закладів вищої освіти в Україні : монографія / Ю.М.Коваленко, Л.О.Вітренко. - Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. - 238 с.

41. Форкун І.В. Оцінка управління фінансовим забезпеченням закладів освіти України/ Д.В. Гришак, І.В.Форкун // VIII Міжнародна науково-практична конференція «Інструменти регулювання національної економіки та стратегічні пріоритети підприємницької, торговельної та біржової діяльності за умов євроінтеграції», 10-11 листопада 2023 року, м. Хмельницький [Електронний ресурс] : тези доп. – Хмельницький : ХНУ, 2023. – (здано до друку).

42. Шофолова Н. Фінансова політика закладів вищої освіти / Н. Шофолова // International Scientific Journal of Universities and Leadership. 2022 - №13. – С. 70-80.

43. Що перешкоджає розвитку фінансової автономії - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://eo.gov.ua/yak-finansova-avtonomiia-zakladiv-osvity-vplyvaie-na-iakist-osvity-ta-zbir-koshtiv-iz-batkiv/2021/12/20/>

44. Юрченко А. Інституційні засади управління фінансовим забезпеченням закладів освіти: світовий досвід та українська практика / А.Юрченко, К. Краус, Н. Краус // European scientific journal of Economic and Financial innovation. – 2022. - № 1(9). – С.15-32.

45. Ящук, Т. А. Економічна сутність фінансування діяльності закладів вищої освіти / Т. А. Ящук // Науковий журнал «Економічні горизонти». – 2018. – № 1(4). – С. 76–82.

46. Equity in school education in Europe [Electronic edition] – Mode of access: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/equity-school-education-europe> (date of application: 27.10.2023)

ДОДАТКИ